

वक्षसि विदारिते ध्रुवं रत्ननि सरणे प्रमाऽपि सेव गतिः अतो मम मरणे एतेषां
जीवनमिति मम मरणं श्रेयः तस्मात् प्रातरनेन निषादं प्रबोध एतान् अहं मोक्षयि
ष्ये प्रातः कपाटमुद्घाद्य आगतं निषादं चोशे मज्जितं प्रथमं मम उरो विर्ये
दृष्टं रत्ने निर्गते एषामपि मदीया गतिः अन्वया एते वशकामो च नीयाः तथा
रुते ते च त्वारस्ते न मुक्ताश्चौरदत्तं जीवनं मन्वमानास्तं चौरं स्तुवंतः स्वगृहं गताः
॥ इति शत्रुशयिपंडितो वरमित्यर्थे चौरकथा ॥ ४२ ॥ प्रद्वेषबंधुः कलहैकबंधुः
प्रमादपीनः कुमताध्वनीतः उदत्तहेतुर्द्विधूमकेतुः परिग्रहोऽयं दुःखितुः

यं १ पित्रोरुपास्तिसुक्तानुशास्तिप्राज्ञैः प्रसंगं गुणवत्सुरंगं परिग्रहयेरित्यदि
 तदृतिर्जहाति चैतन्नमिव प्रमीतः २ तत्राऽपिशुपरिग्रहः पाषाणोपदे यतः रा
 ज्यलुध्वेन मुंजेन मारणयनिजेर्नरैः भ्रातृभ्योऽप्रेषिभ्योऽपिधिकृशज्यपदमंह
 सां १ धर्शनगर्भकदाचित् मुंजेनामराजा विश्वज्जन्मयमानंदनंसहोदरपु
 त्रं श्रीभोजकुमारं स्वोसंगे निधाय सभायामुपविष्टः तत्र पद्मचूलनामा कश्चि
 क्कणकोभ्रमन् आगतो मुंजेन पृष्टः भोजोऽयं कीदृशो भविता इति श्रुत्वा सो
 ऽवदत् श्लो० पंचाशत्पंचवर्षापरि पंचमासं दिनत्रयं भोजशतेन भोजसं

संगोडं दक्षिणपथं १ भोजे जीवति सति ममात्मज्ञानमावीयदिवे मं मारयामि
तदा मम सुतः स्यादिति पापमतिराज्यं नृत्तुञ्जेन तेन रहसि भोजमारण्यसे
वकं मादिष्टः सोऽपि यथाधीनस्तस्याज्ञां गृहीत्वा निशि भोजं यं च वार्षिकं मादाय
दुरगारूढोऽरण्यानी प्राप्य बहून्लेभोजविमुच्यत दये भुंजोक्तं नक्तवान् ततो म
तातादिष्टं तूर्णं विधियत्तामिति भोजे नोक्ते किं मपि भुंजस्य कथयसीति सेवकेन
प्रणितेनेत्रजितस्मिरं भोजो भोजो धृष्टेऽर्कं गुडुधेन इत्यलिखत् श्लो० मां
धाता समदीपतिः कृतयुगेऽलंकारभूतो गतः सेतुर्येन महोदधौ विश्वितः कं

सोदशास्यांतकः अन्येचापि शुधिश्चिरप्रवृत्तयोयावद्भवान्भूपतिर्नैकेनाऽ
 पिसमंगतावसुमतीमुंजत्वयायास्यति १ नधरणीधरणीधरसुंगईनमल
 भूपतिश्चिरसुंजई गयाकुरुयांडधजगतीधणी वसुमतीकिमकहीएआ
 पणी २ इतिलिखितंपत्रमाशयसःभोजमवदत् हेभोजपापपुंजेनमुंजेन
 कारितंमहायातकमहंनकशेति तंतुमऊहेगुहस्तिष्टेत्सुकासद्योमारिसम
 गस्यनेत्रेगहीत्वामुंजायदशिते तत्पत्रंचदत्तं समुंजसत्तद्दृष्ट्वाआगतवा
 ष्योद्धौ हामयालुधेननररत्तंभोजोमारितः नरकेऽपिममस्त्वानंभजाविति

वदन्ते न अनशन व्रतं अंगीकृतं यदा कृतोपवासस्य भुंजस्य सप्तवासशः गता
स्तदा तेन सेवकेन सर्वतश्च भुक्तं ततस्तद्गृहान्नभोजमाह्वयभुंजरो ज्येन धातुः ॥
इति भुंजभोजकथा ॥ ४३ ॥ श्लोके ॥ यद्यपि कृतसुरुतभरः प्रविशति गिरिकंदरे
धुनरः करकलितदीपकलिकानथाऽपिलक्ष्मीसमनुसरती १ भुंसांशिरोमणी
यंते धर्मा र्जनयशः नरः आश्रीयंते च संयद्भिर्लताभिरिव पादपाः २ तेन का
रणेन पुण्यप्राप्ताश्चाहात्म्यं विलोक्य कः पुण्ये स्थिरेन स्यात्तु न कंच भूय विप्र
सचिवाखपालकान् रूपशास्त्रमतिभाषमाशुशान् श्लोत्रवर्त्मनि विधाय नोभ

वेत्कस्यधीःसुकृतवर्त्मनिस्त्रिंश ३ कर्मगामेरुपचंदेराजानुद्धिधनःपुरोहि
 तःसुबुद्धिःसचिवःसाशंगाक्रोऽश्वपालकः एकदाऽप्रमीचत्वारोऽपिस्वस्वपुत्रेस्व
 स्वगृहभारंनिधाय स्वस्वगुणपरीक्षार्थंस्वपुरतोनिर्गत्यठतरोदिशांगताः मार्ग
 प्रथमतःसिंहसप्तपुरेगताः हेस्वामिन्ऽमद्यव्ययोचितंधनंत्वमानयेत्तित्रिभि
 रुक्तेपुरंप्रविष्टस्यभूयस्यरूपविस्मितैर्लोकैःरजतकानंदसं तदीनेनेननिर्वा
 हःकृतः द्वितीयदिनेरत्नपुरेतथैवपुरंप्रविष्टःपुरोध्याःसिंहराजसम्प्राप्त्या
 यांप्रतिष्ठानुपुराशासनेनकविनाबलभूदेण शंभोधिर्जलध्विःपयोधिरुद्धधि

वीरं निधिर्वीरिधिरिति एनां समस्यां पूरयेत्सुक्तः सोऽपु पूरत् ऋ० अंबा कुप्य
नितान्तमूर्द्धनिहितागंगेयसुसज्जतां । विद्वन्वाण्मुखकागतिर्वदचिशदस्याः छि
त्ताया इहः शेषोक्त्येव शब्दशेषवदनेः प्रसुप्तं दत्तवानं भोधिर्जलधिः पयोधि
रुदधिर्वीरं निधिर्वीरिधिः १ एतत् काथत्तु ऐमराज्ञारजसदिशतं दत्तं तदिनेते
नैव निर्वीरो जातः तृतीये रत्नदत्तस्य राज्ञो वैरिभ्यै स्तोत्रनायगजः प्रेषितः तदर्थे
मूढस्य राज्ञः एष दिशः मंत्री प्रेरितो गजो गजतो लभं प्रतिपेदे अथाध्यारोहिते ग
जे पोते च मदी जलांतनी ते यावत्तियो ते जलं लभं तत्र रेखां विधाय ततो हस्तिभं व

हिर्निःरुकास्पहस्त्रिस्थानेदृष्यन्ते जलांतर्गतेपोतेपुनःरेखांनिर्धारयित्वाद्य
 ज्ञानेगजमानं कृत्वाकथितेनुष्टेनराज्ञात्रिशतंरजसंदत्तं तद्दिनेतेनैवनिर्वाह
 कृतः चतुर्थेदिनेतथैवोक्तोऽश्वपालकोनोजपुरंप्रविष्टः तद्दिनेएवतत्तपोयु
 एतेनोऽपुत्रोमृतस्तात्पदेच्छापनायशृंगारितगजेनाश्वपालमूर्द्धिकनकलः
 क्षिप्तस्तदासएवतत्पुत्रधीशोजातः प्राप्तरज्येनतेनतेभ्योवक्रमानपुत्रःसरंध
 नंदत्वातेत्रयोऽपिखगहंप्रर्क्षपिताः गच्छतागुरुणाद्वंद्यदितं श्लो० रूपेणैक
 शतंप्राप्तंविद्ययादिगुणंशतं बुद्ध्यात्रिशतंप्राप्तंभाषेसंख्यानविद्यते १

॥ इति भाष्येऽश्वपालकथा ॥ ४५ ॥ इति वनघनालीपापमोयप्रणाली भवकमल
मशलीशोकथाकासारपाली विकटकपटपेटीमोहभूपालचेटीविषयविषमृजं
गीदुःखसाशरुशंगी १ मृजुवांकुटिलचेष्टितोकसंमन्महेकपटकेलिमद्रुतां
स्त्रीचरीत्रयगनायपर्यटनप्रत्यबोधिहरिणीदृशादिजः २ नारीसेतंबरसोभारथा
धकचोरअनेज्ज्जार नगरलोकवेश्यावाणीयाएआठधूरतजाणीया ३ नारद
पुरेउद्धवदिजस्पखेरिणीभार्याहरिणीनामव्याकरणादिसर्वशास्त्राणिमलिखा
आगतोऽपिलोकभवहारनमिज्जत्वेनपठितसुखीऽयमितिलोकेप्रसिद्धोदिजस

५६

याज्ञानः यतः श्लो० कायंकरेतिपरिजल्पतिसंस्कृतंवासर्वाः कलाः समधिगच्छतु
वाच्यमानाः लोकस्थितियदिनवेत्तिजगत्प्रसिद्धं सर्वं त्वमूर्खेति करस्य सः चक्रवर्ती
१ एकदाऽहं खेरविहारस्यामिति मत्वा हे नाथ मूर्खोऽयमिति लोकस्वाहसती खित
योक्ते सः वाशलासीगत्वा विशेषतः पवित्रा गृहमागतोऽहो पुनरपि मम ज्ञाना
पेनायात्तरति मत्वा पुनरिच्छे हे नाथ त्वया स्त्री चरितं पवित्रं नेति नेनाके जी
वं विना वधुरिव नयनं विना मुखमिव तद्विना पवित्रमपि सकलं शास्त्रं दृश्येति
श्रुत्वा मूर्खे सत्पठनार्थं महेश्वरपुरी गतो जलार्थं ब्रजं तीकां चिदन्ना हरिणीना

५६

मन्त्रासुणी-अथपुरेस्त्रीचरितंकः पाठयतीत्यप्राक्षात्, तथाऽयमवश्यंमूर्खोऽस्ती
तिमत्वाऽहं पाठयिष्यामीत्याहुतः सः तथा सहस्रहं यथो तथाऽपिममभ्राताऽयथा
गतइति स्वयतिप्रभृतीनां निवेद्यमक्रमभोजनादिनाऽह्निसकृतो निशिसुप्तः
संभोगार्थमर्थितः त्वं मम स्वसेति निषिद्धा दारं विधायकं चेलगदइति मुहुर्मु
हुर्भृष्टि त्वासांबुवापातंचक्रे तं श्रुत्वा सर्वलोकामिलितास्तदा मूर्खोऽवदत्
त्वदुक्तं करिष्यामि मां वशकं संकरान्मोचयेति श्रुत्वा उच्छिष्टान्नजलपूणीज
ननं अधः क्षिप्त्वा दारमुद्वाद्यमिलिताजना इत्युक्ताः अस्य मङ्गलानुर्वमनेना

ते सति कंवेशमेजसः तेन कारणेन मया कंवेशेन प्रशतिवुवापातः कृतः तत्र
 सुत्वामिलिताजनाः हणसिखा अथधादिनामादिशुपगताः तेषु गतेषु स्त्री
 चरितमर्धीतमिति सातमाह नेति तेनोक्तेतयात् ऋहीणीस्वरूपे कथि
 ते सति स्व गृह्येमांगतः स्वस्त्रीचरितं यादृशं तथा कथितं तादृशं दृष्टुं वै
 राग्येण तापसो जनि इति स्त्रीचरिते मूर्खकथा ४५ दानश्लेषानां
 आर्षिसंगमः प्रमोदाय स्यात् यतः श्ला० संजानामिदिव सदासंगादि
 वप्रेयसो देहीत्पक्षरकर्णनादपिनवेद्वाताऽवदात्ताननः १ कथात्रय

सामपिप्रीतो विक्रमश्चित्रकारिणे अवादिनीदशकन्या किमदेयं हि
निता २ एतत्कथातर्गकथाचतुष्टयवर्तते उक्तान्यातर्गयो वि
क्रमो नामाक्षपतिरेकदा वाटिकां ब्रुजन् एवं जीर्णं बरं दूरदेशादाग
तं दूरं विजोक्य विक्रमेण राज्ञासः पृष्टः त्वं कृतः समगा इति कनक
सारपुरादर्गेहं अगा इति तेन कथिते सति तत्र त्वया किमप्यद्भुतं दृ
ष्टं तत् त्वं कथया तत् श्रुत्वा सोऽब्रुवत् तत्र कनकसुन्दरस्य राज्ञः
तिजकश्रीर्नामिकायां कृता मारुपितृभ्यां विवाहार्थं विवाहार्थं पृष्टाऽन

जणत् एकरात्रोकथां कुर्वन्वयोमाचतुः रुत्वोजल्पयति समेनर्ता न्
 न्यथाकिंकर इतिलोकप्रसिद्धावार्तादेनेपरदेनेऽपि श्रुत्वा राजा मास्य
 श्रेष्ठिसेनानिप्रनृतीनांपुत्रास्तदर्थमाहगतास्तामजित्वा स्वयं किंकरि ।
 कृताः मुडितमुंडाः मलिनमुंडाः स्त्रीवषान्तराः प्रत्यहं पानिद्वंद्वती
 तिकौतुकं कृकंदष्टं तत्कृत्वा विक्रमादित्यो धनवस्त्रादिसत्कारेण न
 सक्त्यवसर्जयत् स्वयमेतदचितयत् अहंतत्रगत्वाराज्यदिपुत्रा
 त्मोचयित्पतांचजेष्वा मिइति ततः सहानेये वैतालिनसह विक्र

मस्तत्रगतोयोगीवेषेणक्रमन् राजकरेनिः स्वानेप्रहारमकरोत् तदा
ऽस्मत् स्वामीनीजेतुं कौप्याऽगत इति तद्धेदितिस्तत् कन्यासमिपं
नीतः विष्टरस्चितः कथाकथयितुमुद्यतः प्राह हेदीप कौयं अस्म
तोऽप्यतिकविना ऊंकारं नददाति यदित्यं ऊंकारं दसेतदाऽहं किंचि
त्कथानां कवचीति दीपांतः स्वनेवेतालेन तथेति प्रतिपन्नेसति वि
क्रमो राजा कथामची कथत् कलावासप्रामवासि नारायणो नाम वि
प्रः कमला नाम प्रियामानि उल्लसवारं स्वशुरगृहं गतः परं साने ति

स्म अष्टमवारे गवता केनूवा निध मित्रयुतेन तेन मत्सुजयना म्तिती
 र्थे महे श्वर स्याये पुरस्तादियं प्रतिज्ञा कृता अद्य हं स्व प्रिया मादाय
 अगमिष्यामि तदा नवदशे श्वरोपरि निरः कमल पूजा करिष्यामि त
 तस्ता मादाय परवृत्तस्तत्र स्वानं प्राप्य मित्रमिदं मूत्रे अहं निवेष्टाम्य
 यावदा गवा मिताव च्व मित्र तिष्ठेत्पुक्ता प्रासाद मध्ये य विनूप कमल
 पूजां कृतवान् मृतश्च तदा विजंवे जाते मित्रमपि तत्र गत्वा तं दृष्ट्वा
 चित्तयत् यद्यमहेना मादाय गृहं गच्छामि तदा स्व रूपमेतस्पालु च्छे

न

नानैमित्रद्रोहिणापापिना सुहृन्निहत इतिममोपरिकलंकोनवितेति ।
सोऽपिकमलपूजां नहतवान् अनयोर्विलनेसति सानितातत्रगतात ।
थाविधोतोदृष्ट्वाप्यचिनयत् यद्यहंश्वशुरस्यपितुर्वीगृहमेकाकिनिग
छामितदास्त्रैरेणाऽनयापतिदेवरोहना वितिकलंकस्यात्तेनमसाऽ ।
पिअनयोरेवगतिरितिनिश्चित्तयावदसिनाशिरः छेत्रंप्रवृत्तातदासा
त्तात्शिवः करेणतांगृह्णित्वाउवाच वरंघृणित्वाएवमुक्तेसातयो ।
जीवचनं वृत्रे इश्वरउवाच अनयोःशिरः संधायममप्रह्वालनजले

नत्वं सिंच ततस्तथा स्मृत्वात् निरोद्धस्य वं रुत्वा तथा कृते तौ स जीवौ
 तदर्थं कलहं कृतवन्तौ च वेतः स्म तथार्धे कस्येयं गृहीणीति योगिनः
 पृष्टे सति दीपांतः स्वै न वैतालै न तां जल्पयितुं पतिमुखे स्पपत्नीति।
 असमं जसमुत्तरं दत्तं तं शुत्वा जातकोपा कन्या' विस्मृतप्रतिज्ञा।
 दत्तं रेपापदीपत्वं मषामाञ्जु हिस्युक्तेनाति एकवारं जलत्पिताससी
 तियोगीनोक्तं देयोगिनः कस्येयं कन्येति दीपेन पृष्टो येणुवाच्यं च हे
 मित्रकवधस्य कन्येति यतो विवाहे कन्यायाः दक्षिणाः करो दीयते

वरोपिदक्षिणकरेणस्वेनकन्याहस्तंशुक्लाति सतुकबंधस्वरव इ
त्येकाकया अथदीपवतकुंडलमांजाष्ययोगीकरांकथयतिस्व
धनरथेगरेबलदत्तश्रेष्ठिनोरूपवतिनाम्नीपुत्रि पित्रमात्रं च्रात्मा
तुलैः पृथक्पृथक्वरेत्सोदत्तातान्चतुरोवरान् परिणेतुंयुंगवैपः
समाप्तगतान्मिथः कलहायमानान् दृष्ट्वा सामर्थ्यं मेषांकलद
इतिवैरागेण अशौदेहमदिददत् ततएकोवरस्तामनुवक्रौप्रवि
ष्टः द्वितियः नमसाननुवितत्स्थानेष्टदंरुत्वातस्थे। तृतीयस्तज्रा।

मस्वीनिदाकृत्वाप्रथमं निदाकृत्वा चित्तास्थाने मुक्तान्नेषं त्रिजागं स्वयं
 अदनवर्तयति स्म चतुर्यस्तु तस्या अस्वीन्यादाय गंगा गच्छन् नदिना
 रे निदाकृत्वा प्रविष्टो मानदत्तः श्रेष्ठिगृहगतः पतिव्रता कमल श्रियं नाम त
 त्पत्नी निदामयात्तत सारुदत्तपुत्रं बुचुहलोद्भवादिस्वानिदाकृ
 तुमुपस्थिता तदा तेनोक्तं बालदह्यां कृतवत्यास्तव निदामहं नञ्जा
 दास्ये इत्युक्तेन सान्नीध्र्यं प्रविश्य अमृतेन स्तिकेन बालं संजी
 व्यनिदाकृत्वा सच्चित्रं दृष्ट्वा तां स्त्रियं प्रति अमृतं ययाचे तथा दत्तेन

अमतेन तां रूपवन्ति वक्रिप्रविष्टवरं च जीवयित्वा समागतः श्वश्रु
नग्रामे तां कन्यां दृष्ट्वा पुनर्मिलिताश्च त्वरिवराः कलहाद्यन्ते स्म म
दीयास्त्रीति अन्योत्पन्नवदति कस्येयं कन्येतिये। गिताष्टे सति।
कुंडलस्त्रेन वेतालैः न तां जल्पयितुं जीवयितुः पत्रीसुकुसनि।
सावदत्। देकुंडलमषामावदेसुकुके द्विसंजल्पिताऽसि त्वमि
ति योगीनां केनति कुंडलयोगीनामष्टछत्त योगिजगाद जीव
दातापिताऽन्वितायाः सकान्नात्सहोच्छितोन्नाताः स्नानरक्षि।

६२

नादासः अन्तादिदत्तापतिः इति द्वितीयकथा ४१ पुनः कुंडलव
त्तु द्वारमाष्ययोगिकथाजगौ नरसारपुरो नन्पालस्परान्नः पुण्यपालो
नामकतोऽन्तत् तत्रैवपुरोहिते श्वत्रधार श्वर्णकार कुविदानां रूपसार
गुणसार बुद्धिसार देहसार नामानः पुत्राः राजश्वत्रस्य मित्राणि अन्ववन्त
राजश्वत्रस्य मित्रैः सह स्वनगरे लोकान्पिडते ततः कदाचित् राज्ञापुत्रस्य
देशस्यागोदृत्तः तदाज्ञेऽपि सुहृदश्च त्वारस्तेन सह निर्गता अरैपानीया
पुः तत्र एकं देवालयं सिंहासनं वर्तते परं तत्र तदुपरि मुकुर्तिर्नास्ति ।

महदरण

६२

तत्रसंध्याकालेजातेसति निवासमाश्रित्य रात्रोरहिताः तैश्चतुर्भिः राजपु
त्रैः निहितः देराजनत्वशेषवयमनुक्रमेण एकैकं यामं जाग्रमइति प्रथमं
सूत्रधारेणोक्तं ममरात्रेः प्रथमः प्रहरः कुर्विदेनोक्तं मम द्वितीयः प्रहर एव
स्वर्णकारेणोक्तं मम तृतीयः प्रहरः ब्राह्मणेनोक्तं मम चतुर्थः प्रहरणः सर्वे
रित्युक्तेन पसुशे सशेसति प्रथमयामे जायता सूत्रधारेण विचारवलेन ए
काकाष्ठपुतलिका इति इति सुंदराकन्या इव घटीतासति आसने मुक्ता
पश्चात्तशः सशः ततो द्वितीये यामे जायता कुर्विदेन द्वितीयेन सादृष्ट

६३ र्थे सतिवस्त्रादिनिजिता ततस्तृतीयेषामेजाग्रतास्वर्णकारेण तृतीयेनसादृ
ष्टासतीक्ष्णणादिनिर्धेजिता ततःश्चतुर्थेयामेजाग्रताब्राह्मणेनचतुर्थे
नसादृष्टासतीजविता अतस्तदर्थविवदमानानूतान्प्राज्ञः प्रबुधोर
जपुत्रोऽप्यनृपते तृतीयवारंजल्पितासीतियोगिनोक्तं ततःकल्पेयंक
स्यतिहारेणष्टष्टयोगीजगो घटयितामाताजीवपितापिताक्ष्णणादाता
मात्रुलः वसनदातापतिः यतीनप्रांस्त्रीपतिरेवधत्ते ततःसापरंमौनमा
नेव्यस्त्रिता इतिचतुर्थाकथा ४४ अथपुनरपिकंचुकमाभाष्ये

गीकथामब्रवीत् हरिचंद्रपुरे हरिषेणो नाम राजा कदाचित् शंकरमो
नानं विप्रं चौरं गृह्णित्वा तदधमादिशत् तदा वदार्थनीयमानं चौरं ग
जानमब्रवीत् कुमारस्यापरिणीतस्य गतिर्नास्ति इति मम जंघा स्थितं
स्त्रं गृहीत्वा कस्यापि विप्रस्य पुत्र्या सह मे विवाहं कृत्वा मामारयेति राज्ञा
तथा कृतेन त्तिरिभृते सति सा खैरिणी जाता कस्मादपि पुरुषा जातां पुत्र
स्वताममुद्रा कितं कृत्वा पुराहृदि गेजाकृतं अथ धर्मारवेन कृतं का
रेण सवालः पुत्रत्वेन वर्धितः कदाचित् मृत्तिकारवनि समिपे च मनसू

६४

पमणियः सन्नलोहरिवेणाराज्ञादृष्टः पुत्रत्वेनग्रहितश्च किंयाताकालेन
राज्ञीमृतेतत्पदेसराजाऽजति सःपितुःश्राद्धदिनेगंगागत्वाश्राद्धं कृत्वा
पिंडदानं उद्युक्तस्तथा दक्षत्वारिहस्ताः निर्गताः तंश्चित्रं विलोक्य विस्मि
तेनराज्ञान्नापथ्य सर्वं पृष्ट्वा मातारानीयथार्थमकथयत् ततः कुलकारि
पृष्ट्वा साऽपियथार्थं कथयित्वा तन्नामां कितामुद्रां ददौ मुद्रां चरतोऽब्रु
गंतत्वेनत्तेन ब्राह्मणी पृष्ट्वा साऽपिसत्यमवदत् हे कुंचुक तन्मध्ये क
स्पकरः पिंडुमर्हति तियोगीनाष्टेजारकोऽर्हतीति कुंचुकेतोक्ते सा

त

धि

६५

नृपपुत्रीश्रद्धदत्त रेकचुकत्तमृषामानणेति श्रुत्वा योगीश्रवत् चतुर्वी
रत्वंजलिताऽसीत्युक्तेसती हेयोगीडकस्यकरः पिऽयोग्यइतिकचुके
नष्टेयोगीजगौ क्षेत्रस्वामिनः न्नांकरचौरस्यकरोर्दतीति तस्मिन्नेव
मृतेसारंडानामलेने इतिचतुर्थिकथा अथप्रजातिजातिसायोगीन
मदत्त त्वयाऽहजितेति ततःपित्रादज्ञांश्रुत्वा कन्यांश्रादाय त
जितान् नृपादिपुत्रान् सोचयित्वा विक्रमाकः स्वपुरं ग्रामः तत्रस्व
गृहेचित्राणिकुर्वंतं चित्रकारं अन्यः कश्चिच्चित्रकरोदृष्ट्वा उवदत्त

६६

रेमूट एतावंतपरिश्रमं किकरोषि राजातव अवादिनी आनीता कन्या
किंदास्पति इति तस्य उक्तिं जित्तंतरे स्वितो विक्रमार्कः श्रुत्वा तस्मै चि
त्रकारयता कन्या दत्तवान् इति दानविषये विक्रमादित्यस्य कथातक
चतुष्टकं यं संपूर्णं धृष्ट पुण्योदये हि सकलं फलजनकं यतः श्लोक
तावच्चंद्र बलं तथा ग्रह बलं तारा बलं च बलं तावन्निधति वाञ्छिता
र्थमखिलं तावज्जुतः सज्जनः विद्यागामूढमंत्रयंत्रजबलं तावक्रुत
पौरुषं यावत् पुण्यमिदं नृणां विजयते पुन्यक्षये हीयते १ यत्तद्वत्

स्वान

६६

एष

दत्तापुसा सिद्धिर्नवतिपुंषतः कडुआबडुआ सोही बोहीति चंद्रश्रेष्ठि
वत् २ सारपश्यामेऽपुत्रवान्चंद्र श्रेष्ठीवलोक तेन सोहीनास्तीग्राम
देवताऽन्यर्था हे देवियदिममपुत्रो न वितातदा तव एकं महिषं सु
वर्णतिलकं कुंडलकुंगचदास्याम्यहमिति प्रतिश्रुतं अथ पुत्रे जाते
प्रतिश्रुतं कृत्वा हे मातः तिलकं पुत्राय कुंडलेषु च त्वं प्रयवेति
त्कातदादाय केवलं महिषतः अरण्ये बध्न प्रणम्य गतः ततो महिषं
ष्टाया देव्या अरण्ये नमो ततस्तथा तडु परवाय बडुआबडुआनामा

६७

नोक्षेत्रपालो बोधितिवयस्माकाचितपुरदेवी समाकृतास्तिसर्वेणकी
रुयः तस्मत्तथातायतद्यद्गत्वानीवैप्रक्षिन्नाअतिष्ठत् तदवसरे
तत्पुत्र्यामातरंप्रत्युक्तं हेमातः अहंक्षधितास्मितिश्रुत्वामात्रोक्तं
गृह्णकेणोस्त्रितान्तिलान्ततद्येतिन्वेत्तायुत्री कडुअश्रुतिअवद
त तदापुनर्मात्रोक्तं कडुआवडुआसोहीबोदिषा तत्पुत्र्यानेदे
वाआस्यापरंविद्याबलमस्ति येनकारेणतवयंप्रक्षिन्नाअपिज्ञाताः
अतःकारणात् इदंश्रुत्वमस्मान्जद्यिस्यतितितिताः पलायिताः

नेवे

६७

पुण्योदयात् एवार्थसिद्धिरित्यर्थे चंद्रशेखरकथा ५० आत्मनः क
शलाकांक्षीपरद्रोहनचितयेत् वृक्षयेर्विहृतोद्रोहोवधमूर्धपतद्य
था १ कपाचितदुष्टवेनैध्याश्रयांकाष्टानिवांशुत्पापरिरुक्तः हेस्व
मित्तवमाताकाष्टानियाचते तेनाऽपिजालेन आगत्यकाष्टानिग
हित्वा हेमातः स्वमागच्छ अहंस्मसानं त्वानित्वाज्जालयिज्ञेय नया
ऽपिवेराग्येणतत्स्वीकृतं ततस्तांन्वितायांसंस्थाप्य अग्रेकंवकान
प्रदत्त्वाऽप्रर्थग्रामगतः पुत्रः ततोवृक्षयाविचार्यस्थकंटकान् दूरेक

६८

त्वावनेयलायांचक्रे तदामुदेन आगत्य अग्निं मुक्त्वा स्वपं रुदनं गृहं
गतः सावृक्षावटमाश्रित्य सार्धं द्विद्वालब्धां सुखेन तस्त्वो किय
ताकालेन देवासापणार्थं वटमारूढा तदवसरे कृतोऽपि खानात्
क्षोराः स्तेयं द्रव्यं गृहित्वा आगताः ततो वटादथ धनुषविषयधनं वि
जय्यो विषमजागं करिष्यति तन्मस्तके वज्रं पततु इति सपथं कृत
वतः वृद्धया तत् श्रुत्वा अत्यर्थं शुक्लपणानि कंपितानि तदाने
क्षोराः वज्रपात्सं कथा सर्वधनं त्यक्त्वा पलायिताः ततस्तथा वटा

६९

दत्तवतिर्यधनं सर्वं गृहीत्वा अन्यग्रामे गत्वा सा स्त्रिता सती धनं चतुस्तवति
दत्तवती च ततः कदाचित् पुत्रग्रामिणेन केनाऽपि पुरुषेण कार्यं व
न्नादागतेन सा दृष्टा पृष्टा च तस्मिन् दिदृष्ट्वा तत्र पुत्राय कथितं ततः
श्रुत्वा पुत्रो बभूवमानपुरस्सरं गृह्णामीति तदा वध्वा आदरं
वंसेवां कृत्वा पृष्टं हेमातः त्वं मत्ता सती कथमेतच्छनं गृहीत्वा आगता
वृद्धाऽवोचत् अहं मत्ता धर्मराजः समीपं गता तेन बभूवमानं धनं च
दत्त्वा विसर्जिता अतो आत्रागता तत्र श्रुत्वा अहंकाराद्धृष्टंऽपि

६९

तथाकृतं साम्प्रतान्न कियताकालेनयुत्रेणोक्तं हेमात्मसमवधः कथं
नागता तदातयोक्तं हेमड' सतस्पुनरागमः कुतः सर्वतद्धे शितः
मुक्तापुनः पुत्रार्थं कसीजाकन्या-आनिता इतिपरद्रोहारव्यनिष्पन्न
वधकथा ५१ स्त्रीचरितं कथियामप्यगम्य यतः नहतांजलहि
जलजलहरधरं चपुहविषास्त्र जाणतिके विनिगुणानहिदि
अहरेणायणाणं १ विक्रमप्रियतमाऽपिअदेकस्तनसोधन
षिताकुलताऽस्तस्त्रीजनस्तदवितोऽप्यतियत्तास्वेरतांनविज

६९

स्पाध

त्यतिलोतः २ उज्जयिन्यापरकायप्रवेशादिबहुत्र किञ्चालिनं वि
क्रमादित्यंसजायामासितप्रतिकोऽपिकोविद् इदं पद्यं पवन आस
साद् श्लोकः अश्वसुतं माधवगर्जितं च स्त्रीणाञ्चरित्रं न वितव्यता च
अवर्षणं वाप्यतिवर्षणं वा देवानजात्रे नं तिक्रुतो मनुष्याः १ ततः
श्रुत्वा विक्रमस्तस्मै पंडिताय बहुधनं दत्त्वा स्त्रीचरितं विज्ञातुं निशि
परिचमन् एकस्मिन् सौधस्पाधौ स्नातस्मितः कनकश्रीतिलकश्रीसं
ज्ञयोः कल्पयोर्वाप्तमिश्रणोत् हेमस्वित्त्वपरिणीतापतिगृहं गता ।

७० ति किं करिष्यसीतिलक श्रियाष्टा कनकश्रीब्रह्मेस्म श्लो० न्नाय्यात्या
टनगेहमार्जनपयः पावित्र्यः चुलि क्रियास्थालीषाहालनधसन्पेष
एनिधादागोदोह तन्मथैनेः पाकेस्तत्परिवेषणेः समुदितो जडा
दिशैत्र क्रियाकार्ये र्नृननंददेव विनयेः कष्टवधर्जीवति १ किं
चपतिचिन्तानुगामित्यहं सर्वं नम्यं विधास्यामि ततस्तथैव कनक
श्रियाष्टा तिलकः श्रीः प्राह हे सखि अहं त्वोदुक्तं सर्वं विपरीतं
विधास्यामि इत्युच्यते वीर्तां श्रुत्वा राजा प्रातः तिलक श्रियं प

रिणीय एकस्तनसोधेस्त्रायथित्वावेतालुकप्रयोगेणत्रादिपरयति।
स एकदासोधधुनीर्ण कामतदं नामसार्थवादेविष्णोक्यसाका
मातुराजातासोऽपिसोधश्चिखरस्त्रोता मालोक्यस्मरातुरोऽजनि
एवंनयनशीतोजातोयं करंगामार्गेणञ्जावयेः संगीतावितिस्त्रि
योपत्रे लिखित्वातत्रयत्रमधः द्विष्टं सार्थवादेनतद्गृहीत्वातद्द्वि
खितमंगीकृत्यनित्यंसाबुत्तुजे एकदाराज्ञाकीररूपकृत्वातस्याः
करेस्त्रितः सः तयाऽपिपंजरेकयोतपालिकायांकीरविमुच्यकर

गामार्गेण आगतेन जारेण लुक्तांतां दृष्ट्वा तद्दृष्टेण मंदप्रयत्नं विक्रमः ।
 स्त्रीणां चरितमिति पदं शतमेने इति स्त्रीचरिते विक्रमकथा ५२ शुभ
 मशुभं वायत् आत्मतोऽनुचितं कर्म तत् कुर्वन् अनर्थं जायवति
 यतः श्लोक नृत्यं यद्यस्य तत्तस्यैवोचितं नेतरस्य तत् शुभं दृष्टेण
 नृत्तैः रजकेन हतः खरः १ जिसका कामतिन कुंछाजे श्रीरकरे
 तोराणावाजे कुक्कुरबुडि गदह्युकारे काठीलेकरधेबिसारे २
 पर्वतपुरे नृणां नाम रजकः तच्च कनामाखा सरदो नाम रासनः

कदाचित् रजकगृहे प्रविष्टे श्वैरे क्रियमाणं वस्त्रादिदृष्ट्वा गर्दनः श्वान्
मवदत्तः हे स्वन् त्वन्नाष्टं कुर्वन् तस्कराऽभिमुखं धावन् स्वामितं प्रबो
धयेत्युक्तः श्वाऽवदत् अद्य मम किमपि न दंप्रनदी बध्नेते तेन तेन का
रणेनाहं तस्मीनजामित्तोगर्दनेन वा ऊडस्वरेण रटितं तत् श्रुत्वा र
जकं प्रबुधं मत्वा तस्कराः हस्तगतं गृहित्वा तष्टाः गर्दनस्वनेन प्रहृ
तः काले जातं मत्वा तु श्वितोरजको बहिरागत्य आकाशं बभूवुतारकं दृ
ष्ट्वा अहो अनेन पापिता अकाले निद्रा भंगः कृतशक्तिको याद्दुःसा

दायरासन्नो हतो यथा तस्य कटिर्नशा इत्यनुचितकार्यकरणे श्वानरास
 नकथा ५३ उजस्विनो हि पशवः नृत्तिमंतः सुराणां पि नरैर्नृत्तं
 निबध्यंते नरा हि बलवत्तराः १ सिद्धिर्विद्धि किं ता हे पियंजरे बल
 वानपि विश्वासो तो चितः नृपाममस्तकाराणां कथंचन २ नय कर्वा
 ने सरिणा सिंहा दुर्धीर्नामा केसरी प्रकृतः स यो वने प्राशौ मात्राऽति
 दिहेतात् नृपाममस्तकाराणां विश्वासो न कर्तव्य स्वया यतः कारणात्
 वरिषवः नृपाममस्तकाः ततः श्रुत्वा केसरी वने वसन् एकं सन्वधा

रंकाष्ट ग्रहणात्प्रागतदृष्ट्वा अवदत् त्वं नूपाममस्तकोऽसीतिष्टः सो
ऽवोचत् नूपाममस्तकेन सदत्तव किकार्थं तदासीस्मिन् देन तस्मे मा
त्रेक्तं सर्वं निवेद्य अहं संहंत्वानिः कंटकं सरवनाकं नावितासीति
महुक्तं यदित्वं करोषितदाऽहं तदन्नीयामिति तथेति सिद्धे प्रतिपन्ने स
ति सूत्रधारेण दृढकाष्ठैः सद्यः पंजरं कृत्वा त्वमत्र प्रविश्येत्पुत्रे सि
द्धे पंजरमध्ये प्रविष्टे सति सूत्रधारेण पंजरस्य मुखे किलकादत्ताः
तताः स्वमुखं छिद्रेदन्नीयित्वाऽहं नूपाममस्तकोऽसीत्युक्त्वा गहंग

तः सिद्धोऽपित्रस्वएवक्षुध्यामृतः इतिवृषाममस्तकानां अविष्वासेसिं
 हकेथा ५४ व्रतंनवपरंज्ञातंसंजातारोमराजिका ग्राहस्त्रेषुनातंतास्त्रि
 स्रवारिभमोस्तते १ एवंश्रीनगरंकाप्यस्ति तत्रसंहरसेनोनामाराज्य
 करोति तत्रनगरसहस्रदक्षोनामावणिक हृदधतादिव्यापारंकरोति
 एकदाघृतयुक्तोमृतं कुंजोऽनास्थादितोरहितः ततः कश्चिन्माजरिस्त
 सिंनकुंजेस्वमुखंबलात् प्रचीक्षेप घृतंनहितं पश्चात्मुखंननिःस
 रति तदाव्याकुलिनुतोजातः ततोवणिजाहृदमध्येनाष्टः शुतः सगत्वा

इहते तदामाजरिमुखं कुंचनमध्ये प्रविष्टमस्ति ततो वणिक कुंचनात्मा
जरिमुखं निः कासयामासः परतुननिष्पसेत् पश्चात्तकाष्टेन कुंचनप्रः
कुंचनमुखं माजरिकं वेत्तं रहितं तदा सः प्रणयवने जगाम तत्र युगं ज
धरिद्वे त्रे प्रविष्टः तस्मिन् द्वे त्रे एको वल्मीको ऽस्ति तन्मध्ये सहस्रपरि
मिता मूषकाः वर्तन्ते उतुना ते दृष्टाः तदा विडालजयति ते सर्वे स्वस्वान्ते
प्रविष्टाः माजरिखवत्त हेतुं दर्शयन्त्यं नयं माधरतामया केदारतिर्थे गत्वा
केदारतिर्थे गत्वा केदारकंकणं वर्तते तस्माद्दहं अहं धुना जीवहित्यान

करोमि परमया ब्रह्मब्रनमादत्तं ययं सर्वमतपार्श्वे आगवंतु अहं न
 वदये पुराण कथां वर्ध्मि तेन ज्ञानमुत्पद्यते ज्ञाना ब्रह्मसासुज्यं न
 विष्पति तदा ते मूरवकैः इत्तं कं कणं माजरीं कं वेदष्टु तडुक्तं सर्वसत्यं
 मानितं ततस्तेषां मध्ये द्वौ नुदरुं नुदुण्डु माणिकौ नाम नो वृद्धौ श्रे।
 षो बलवन्तौ नवतः ताभ्यां विचारय स्वजात्येकचित्तं माजरिणेदं स
 म्यगुक्तं अस्मान्निः क्रियते ततः सर्वे मूषकाः प्रतिदिनं प्रातः काले मा
 जरी समिपे आगत्य तन्मुखात् कथां श्रुत्वा पश्चात् स्वस्थाने गवेयुः त

तदासायारः सर्वमेषकां तज्जते स्वस्वाते गच्छंते उदरं तीरं तरं मेकं गच्छन्ति ।
ति उदरं स्वस्तेन मार्जारेण गृहीतं न जानंति तत उडुए कणसडोपरि
उडु गत्वा द्विजागरुत्वा च मोक्षानि प्रापयेत् मालिकेन तानि स्वस्वा
ने जीयते एवं सर्वे उदरं कुर्युः एवमनेकाः दिवसागताः एकदा न
उडुए रुदरुः पञ्चाङ्गुतस्तेन मार्जारेण गृहीतो न हि तश्च ततः सर्वे
षां ह्यसम्याघाः तदा सर्वे रुडुए वीहितः परंतु सः न दृश्यन्ते तदा
सर्वे मिलित्वा विचरितं यदिदं कथं उडुए न दृष्टः परं बाल्मीकि म

॥७५॥

धोपर्वमृषकाब्रह्मोऽन्वभन्त॥ इदानींतुस्तोकावत्तने॥ तत्संख्या
यागणिताः॥ तदासहस्रमध्येनानास्ति॥ पश्चात्तमृषकैर्बुद्धिरुत्पादि
ता॥ मार्जारिणुश्चसुंदरुमेकं दूतसंरक्षकयाश्रुत्वागताः॥ ततःस्वर्वे
न्योऽतन्तमजरिणगृहितंमृषकदृष्ट्वा दूतेन सर्वेषामथेकथितं॥
यदिदंसत्यं॥ ततःप्रजातेतेस्वस्वानमध्यन्तत्वावीहेयुः॥ परंबहिर्न
तिर्गर्बेवुः॥ मार्जारुवाच॥ जोसुषकाः॥ युयं आगच्छंतु॥ अतःपरम
तिकालो जायते॥ मया कथा आरभ्यते॥ माणिक्युंदरुः॥ श्लोकमपठ ॥७५॥

तु व्रतं तव परं ज्ञातमिति मार्जरेण कपटेन मूषका नद्वि तास्तस्य कथा
५५ जानुःशुः मंत्री दयिता सरस्वति गता मृतासानुपकोतुकेन गंगा
तटे वैपुरे वलानो जीवन्तरे न डसतानुपत्रेत् १ अंबावतिनाम न
गरी अस्ति तत्र ताम्रच्छोनाम राजा राज्यं करोति तस्य प्रधानो जानु
र्महान् जोः स्त्री सरस्वती नाम्नी अस्ति तयोः परस्परं अत्यंतं प्रेमवर्तते
यदा जानुः राजदरिण्यकार्यकरणे वागच्छेत् तदा स्त्री वस्त्रं विजग्मच्छे
त् जो स्वामिनः तवान् कदा आगमिस्वतिः सतो जानुर्न स्मित् समये

॥७६॥

आगमनं कथयेत् । तस्मिन् समये कदाचित् । आगमनं न च तं । तर्हि प्रेम
बद्धा स्त्री मरण तुल्या भवति । एवं नर्तक रूपे स्त्रिया अस्य तं प्रेम तयोः । प्रे
मवात्ता नगरे व्याप्ता । केनचित् राजा ग्रे कथिता । एकदा स नामध्ये सा प्रक
टी नृता व्याप्ता । राजा कथयति । एतदस्य त्वं स्यात् । स्त्रीया खंडी कृत्यं न
क्तु र्भवः श्रारयेत् । राज्ञा सर्वेषामग्रे कथितं । एकदा हं अस्याः स्त्रियाः
परिहां दृष्ट्वा मि । तत एकदा ज्ञातुः । स्त्रिया अग्रे प्रहरसे नु पर्यंतं । अव
धिं कृत्वा राजद्वारे गतः । राज्ञोऽग्रे ग्रामवातामि करोत् । प्रथम प्रहस्य सं

॥७६॥

पूर्णमिष्ट घटीको नृदितां शुचांगमनार्थं बुद्धिमकरोत् ॥ तदाराज्ञासनिव
रित ॥ अद्य किंचित् राजकार्यं वर्त्तते ॥ अत्यन्तादरेण राजा तं प्रति ॥ एकांत
वात्सल्यमि करोत् ॥ प्रधनस्य मनः ॥ स्वानेन नवति ॥ राजो वाच ॥ हे जानो नव
मनः ॥ कथं स्थानेन नवति ॥ नानुरुवाच ॥ हे राजन मम स्त्री सांविना गृहे म
रिष्यति ॥ प्रहरैकाऽवधिं कृत्वा ॥ हे नवत्पार्श्वे आगत ॥ नवान् ममाज्ञां प्र
ददाति ॥ तस्मात्तमममनं स्वानेन नवति ॥ राजो वाच ॥ कोऽपि जीवो न मर
ति ॥ ततः कालव्यतिक्रमे सति स्त्रियादासी प्रेरिता ॥ स्वयं राजं धारं गत्वा

७७

सञ्ज्ञानेयः सागत्वादारपाजमष्टत् जानुः कुत्रवर्तते दारपाजनुवा
च राज्ञोदासीजानाति सामेतोष्टत् राजदासिनुवाञ्च जानुः राज्ञा
सहैकांतवात्तां करोति प्रधनदासीखण्डे आगत्य सरस्वत्येक
थितं जानुराज्ञासहगुह्यवात्तां करोति ततः पुनः परिवृत्य स्त्रिया
दासिप्रेरिता एवंचोत्वारिं साप्रेरितासतीपुनरागता खण्डे ततः
पंचमवारं साप्रेरिता राजदारेगता तदाराज्ञाप्रधानाय नवानिवस्रा
णि समर्प्य जीर्णानिसंगृह्य अजारुधिरेण खंडीकृत्य स्वदास्याः

नु+

७७

समर्प्युक्तं न हेदासित्वं प्रधानदास्याः इमानिवस्त्राणि देहि परं एवं
कथय राज्ञान्नुर्हंतः तस्यैरुधिरयुक्तानिवस्त्राणि देयानि एत
त्कृत्वा सरस्वत्याः सद्यः प्राणो गतः हास्यादिहास्यमुत्तं तत्र राज्ञा
श्रुतं पतिप्रधस नयोर्मदुःखं जातं प्राधानं तु वाचममा अहं स्त्रि
यासहकाष्टान्दं करिष्यामि राजो वाच अनेन कर्मणा पुरुषस्य उ
जालगति अहं सतकुलस्य कन्ययाऽत्यंत रूपया सदतव विवाहं क
रोमि इदं पातकं मां लगति मनुष्याणां मध्येऽसमीचीनं मम वर्तते ।

त्वं तत् प्रधानत्वं रक्ष प्रधानतवाच ममाऽस्मिन् जन्मांतरे इमां स्त्री वि
 नादितिया स्त्रीमा नृजगती समा इति नृययः कृतः यदित्वं पुनः कथ
 यिष्यसि तर्हि अहं कंठ पासां कृत्वा मरिष्यामि पुनः पाणिगृहस्य
 छासमनास्ति ततो राज्ञासः प्रतिबोधितः यदित्वं न मरीतर्हि अहं
 त्वा मुचामि प्रधानतवाच अहं न मरामि परदेनां गन्वामि ततः क्रि
 याम् ईदृहिकं कृत्वा सर्वस्वदाते वेदविदे द्विजाय हत्वा सर्वमाया
 मुक्त्वा वैराग्यं प्राप्य सः परदेनां प्राप्य गंगागतः ततः क्षौरं कृत्वा ।

ब्रह्मवृत्तं हि त्वागंगा तटे ज्ञानुः प्रथमस्तपः करोति सारस्वतिमर
णादास्त्य एकवर्षानंतरं कात्र्याकनककेतोः राज्ञः स्त्रीकनकसेना
तस्याजदरे जन्म गृह्णाति दशमे मासि साऽजततः श्रीमति इति नाम
कृतं सा कन्या एकादशवर्षा जाता ज्ञानोत्तपत्राचारकृते सती द्वाद
शाब्दाः गताः सा श्रीमतिराजपुत्रिसखिनिः सहनावमारुह्य गंगाम
ध्ये रसति नित्यं एकदा तथानतोः पण्यं हृष्टं तदा त्राख्याष्टं हे
सखि इदं किंदिनपते सखि उवाच अत्र स्थाने काश्चिद्ब्रह्मचारिसयः

करोति ततः सासाखीसहिताब्रह्मचारिणोऽयेनमस्कारार्थंगता तदातंद
 द्वासामुर्ध्वाप्राप्यजसौपपात् ततस्तस्याजातिस्मरोन्नत अथंत्तानु
 पूर्वजन्मनोमद्वती ततःपश्चानिदृत्पस्वर्गहेगता मातरंप्रतिसानुवा
 च हेमातेस्वमद्विवाहंकुरु मातानुवाच अहेत्वांमहर्षः पुत्रा
 दयः स्यामि पुत्रीनुवाच इयंकावाप्तमयाममवरंरुतोऽस्तिमात्राए
 षंतववरः कुत्रवर्तते पुत्रकथितंगंगानटे एकोब्रह्मचारितपः करोति
 त्वंतस्मैमादेहि तदामातापुत्र्यानुपरिअक्रुध्यत् इदमसमिचानं ।

किं वक्तव्यं मात्राराज्ञोऽग्रे पुत्रोक्तं सर्वकथितं सोऽपि अक्रुध्यत् पुत्री
पितरमुवाच शंविनादितियः पुरुषो मम त्राता पिता च राजो वाचः
अस्य संन्यासिनो मध्ये किं कर्तते श्रीमती उवाच अये मम पूर्वज
त्मनो जर्ता तस्मात् त्वं तस्यां मंत्राणं देहि पश्चाद्दहं सर्ववात्तं कथयथी
ष्ये ततो राज्ञा आदरीकृत्य सः स्वर्गहे प्रापितः अथ पुत्र्या स्व पूर्वजन्म
तो वात्ता सर्वापि सुरये कथिता ततो राज्ञा ब्रह्मचारिणः षष्ठब्रह्मचारि
णा तथैव तादृशी वात्ता कथिता तद्वाराज्ञो सर्वसत्यं ज्ञातं सा तस्मै

दत्ता परंजामात्रेग्रामधनादिदत्तं एकदाजामात्राकथितं हेराजन् य
 दित्वंममञ्चाज्ञादेहि तर्हिअहंअहंमद्रज्ञोऽगृहेगच्छेयं अशुभंनवत
 नवतास्फुखेनगमनेकर्त्तव्यं ततोऽनानुर्बहुलंसेत्यं गत्वास्त्रीरथेन
 पवेत्त्यञ्चवावतिनगरिमगमतं यामसमीपेपदगृहंनमोस्वयु
 त्वावादिनेवादिनेसतिसः स्थितः ततस्ताम्रचडोऽनराज्ञाष्टं अयं
 कञ्चागतः इत्तेनतवीक्ष्यकथिवैतं नवताऽनानुः प्रधानञ्चागतो
 ऽस्ति ततोराज्ञेधनादीकं ससम्पन्नः पादयोः पतितः एजोवचः ॥

हेराजो पूर्वतया रूपयुक्तः पञ्चादियं स्त्रीकथं परिणीता प्रधानेन भूतमविष्यवर्तमानवार्ता सर्वा रक्तोऽप्येकथिता तदा
 एता हर्षे प्राण्यश्लोकं कथयन्तु भद्रुः समं ग्रीजिवन्तरो भद्रुः शान्तिपत्रेण हित्यर्थे प्रथमं प्राणोः कथाः ॥५६॥ ३९

सर्वसंग्रहकर्तव्यः किं कालो फलदायक घटसर्पप्रसादेन स्वामिस्वगृहमा
गतः १ नागरपुरपाटणं नाम नगरं तत्र नरसिंहो राजा राज्यं करोति तत्र क
श्चिदेकः हन्निवशाति तस्य द्वे स्त्रियौ भवतः तयोः परस्परं विग्रहत्वात्
पृथक् प्रथक् गृहे स्थापिता ज्येष्ठाऽधमा कनिष्ठा समीचीना अथ मदा
कनिष्ठा स्त्री स्वगृहे न स्यात् तदा तद्गृहात् ज्येष्ठा चोरि कृत्वा गते सा क
निष्ठा मोनं कृत्वा वसति तत एकदा कनिष्ठायाः गृहमध्ये सर्पो निर्गतः त
दा तदा सर्पः कुंजमध्ये प्रक्षिप्य कुंजमुखं वस्त्रेण बध्नां युगेनांतरितो बध्

तत्रौगहाद्दिर्मेक्षामि इति निश्चित्य सावस्त्रहाजनार्थं नद्यागताः ततः
 पश्चात्त्रजेष्टया तस्माद्गद्द्वारमुक्त्वा द्यवीदितं तत्र अंतरिते कुंजो बध्ने
 दृष्टः तथा ततः गृहीत्वा मुखमुद्धाद्य मनुष्यागमः न निमित्तं पश्चात्
 परिचृत्य त्रैदशे सति स्वहस्तैः कुंजमध्ये प्रविष्टः तदा सर्पेण साज्येष्टाम्
 तावत्कर्त्तव्यं निष्ठाया नयेन्नागतः ततः कनिष्ठासुखं प्राप श्लोकम्
 पठन् ॥ सर्वसंग्रहः कर्त्तव्य इति ॥ कनिष्ठसपत्न्याः स्त्रियः कथा ॥ ५५ ॥
 श्रीषुगुह्यनकर्त्तव्यं प्राणैः कंठगतैरपि हृत्पतेपदिराजेन पुंडरिको

यथाफणी १ धरावासां नामतगतरमस्ति तत्रवीरसिंहोरजाराज्यं।
करोति तत्रसोमसर्मानामब्राह्मणः सदाचारियवित्रोऽग्निहोत्रीवेदवि
दध्यायकोवसति गरुडेनाष्टोनागकुलातिजद्विता निदायतदायुडरि
कःसर्पः पाताजात्प्रणत्रपब्राह्मणरूपंरुत्वा पृथिव्यांधारावासन
गरेमध्येनोगमन्मरणोपहेच्छागतः ततोब्राह्मणेनसहः विद्यावादमक
रोत् ततःसोमन्मरणादस्त्रोसंपुटाकृत्य सतमस्त्वतोः स्मृतिस्यप्रार
ध्वा त्वमस्त्वकात्तदधिकः त्वतोऽधिकंऽकोऽपिनास्ति महदेदयान्

मित्यादिसंस्तुत्य स्वर्गहेसापितः तस्मिन् दीवसे मध्याङ्गे वैश्वदेवाते। तं च
 लेन संस्तुय पश्चात् स्वर्गजे जनं कृतं ततः सोमशर्मणः कदाचरयोग्या
 स्वकन्यासंवीक्ष्य स्त्रीकर्मपथत् हेपत्त्रियदित्वं कथय नर्हि अहं इमा
 पुत्री अस्मे दद्या स्त्री भवाच्च हे स्वामिन् यदि न वद्विते आगच्छ तिता
 हिंसमिच्छितं ततः प्रजाति सोमशर्मणः प्राधुर्णिकं रूपकथितं त्वं मत्
 पुत्री वृणुष्व प्राधुर्णिकं वाच अहं पारदेनांकः न वती ज्ञाने विना
 इदं किं क्व कृत्यः सनुवाचः मया विद्यया आचारेण च नवान् ज्ञातः

ततः सतापरिणियनोगं कृतवान् अथ गरुडः पृथिव्यां पुडरिकं यत्र
वृत्तन्नगरे आगत्य चटकस्य रूपं कृत्वा तदा कमार्गे पिप्पलवृक्षे उपवि
ष्टः ततः एकदा तन्नगरमध्यात् समानवयसोऽनेकाः स्त्रिय पानीयार्थं
सरसि आगताः तत्र सापुंडरीकश्री अपि आगता परस्परमचुणस्वशु
रगृहस्पवातं किंवाता निरुक्तं अस्याः श्वशुरं कोऽपि न जानाति पित्रा
पारदेन कायदत्ता तसर्वं श्रुत्वा तयारात्रो जर्तुः पृष्टं नवतां काजा
तिः मातापिता च कुत्रवर्तते जहारि उवाच इदंति परिणीय त्वं कथं

८३

पृच्छासि ततः स्त्रीक्रोधं कृत्वा मोनं गृह्णित्वा कृष्णाः कामांधनुवाच कथ
नात्पश्चादाव्यूषोर्विनाशो न विनश्यति नवतो रुदिवार्त्ता द्वाणमात्रमपि
नवसेत् मनुष्याणां कथनात् दानिर्जनिनश्यते स्त्रीनुवाच हेस्वामिन् न
नर्तुं गुह्यवार्त्तां कायकान्श्येत् ब्राह्मणनुवाच नागलोकस्य पुडरिको
नासासा महेष्यो हं ब्राह्मणरूपं कृत्वा ऽत्रागतः स्त्रियात्मानि तं ततः पुड
रिकेण नागेन देवतायाः रूपं कृत्वा दृष्टिं तदा स्त्रियात्मानि
तं ततो ब्राह्मणरूपं कृत्वा उक्तं कुत्रापि केशामये त्वं इमां वार्त्तां माक

ए

८३

रिष्यसि नकथयिष्यामित्युक्ता प्रातर्जलाथं सरसिगृता तत्र मित्रा
णि स्त्रियोऽप्यागताः सातासामयेऽकथयात् नवतां नत्तीभनुष्योऽ
स्ति मज्जत्पितालस्य पुंडरिको नाम नागदेवताऽस्ति तदा समीपस्त्रे
नगरुडेन सर्वं श्रुत्वा तस्याः जल कुंजोपरि विन्यत फुहे आगमनं
कृतं कुंजो मस्तकात् न चलत् स्त्री उवाच हे स्वामिन् त्वं नमस्तकात्
कुंजो गृहाण मया तोन चल्पते तदा पुंडरिके शान्तमार्गेण गरुडागमनं
ज्ञात्वा गृह्ण मध्यादुवाच त्वं कुंजं दृश्यं न ज तदा गरुडेन मस्तकोपरि

तिनारेमुक्तः। स्त्रियारेदनमाइच्छे। ततः स्त्रीरक्षानिमित्तं पुडरिको वहिर्निर्ग
 तः। तदा गरुडेन पुंडरीकापरि प्रहारेमुक्तः। ततः पुडरिकोत्तमि प्राप्य। श्लो
 श्लोकपवतः॥ स्त्रीपुगुह्यं न कर्त्तव्यमिति। गरुडेन सश्लोकः। श्रुतः पवित
 श्रुः। ततो गरुडः। पुडरिकं समा २॥ तदा स्त्री गरुडं निवार्य श्लोकमकथ्य
 यतः॥ एकाक्षरप्रदाक्षरं यो गुरुं नैव मन्यते। श्रानयो निरुतंगत्वा चांडाले
 ष्टपि जायते॥ १॥ गरुडेन इमं श्लोकं। श्रुत्वा सत्पमत्वासमुक्तः॥ ॥ स्त्रीपु
 गुरुं न कर्त्तव्यमित्यर्थे गरुडः सर्पकथा॥ ५४॥ नीचाश्रयो न कर्त्तव्योः

कर्णव्योमहदाश्रयः अजासिंहप्रसंगेन ह्यारुढागजमस्तके १ विद्या
जातामनगरि अस्ति तत्र विषकसेनोरज्यं करोति तत्र देहलुर्त्तमरवा
रिवसती तस्य महदजायुष्यं अस्ति एकदा देहलोत्ततिवने अजोय
यमचा इयं त्र संध्याकाले तेन ग्रामागमनार्थं तदजायुष्यं हृत्कृतं तदा
एकाऽजादेववशाद्धनेरहिता ततोरात्रौ तत्र स्वाते अगत्पदस्तिता
मष्टशतं त्वंकाऽस्ति साजवन्त अहंसिंहस्य मानृषसा त्वंसां नगरं
प्रति प्रापय तदा तेन हस्तिनासिंहमानृषसां ज्ञात्वा शुंडिता तां कुं

८५

अ

अखलोपरिप्रापयन्नारद्वारिमुक्ता अस्मिन्समयेदेहलुरजान्गोधनार्थं
हिरगमन् तस्यसानगरद्वारिमुखामिलिता देहलुरएवम् संयश्वात्कुम्भदि
ता अजात्रवाच अहंजायथात्वनैएथकृताअन्यंतत्रहस्तिनाआगत्य
एषं संकेतु तदामयोक्तं अहंसिहस्यमात्तषसेति पुनर्मयोक्तं संमानगरद्व
रिमुंश्च ततोहस्तिनाऽहंनगरद्वारिमुक्ता तददेहलोःपार्श्वेएकोभटोऽभवत् तेन
यंश्लोकवक्तः नीचाप्रयोनकर्त्तव्यमिति॥नीचाप्रयोनकर्त्तव्यमितिअत्राहस्ति
कथा॥५८॥ शवेप्रतिशवंकुर्यात्आदरेपुनदांहरं तयामेत्वेविसेंपुञ्जमयातेषु

८५

द्वितीयः १ यद्यपुत्रं नगरमस्ति तत्र यद्यत्रोखरो राजा शंकरेति तत्र श्रीवंतो
नाम भवहारी प्रोक्षो वलिकु वसति तस्य पुत्रो मदनो नाम अति चतुरः षोडशवर्षी
ऽस्ति तत एकदा श्रीवंतो व्यापारं मनसि धत्वा बहून्पुत्रान् च वस्तुनि संग्रह्य क्रियाः पार्श्वे
पुत्रं समर्प्य गृह्यं जरस्तु स्य शुकस्य गृहं चिंतां समर्प्य नावमुपविश्य व्यापारार्थं पर
देशं गच्छत् ततः पश्चात् मदनो व्यापारं करोति एकदिवशा हृदे वस्तुग्रहणा
र्थं गता तया मदनो परिहावमत्पंतं कृत्वा सः कामांधाऽत्यंत विकलः कृतः रा
त्रौ तस्याः गृहे गत्वा भोगं कृत्वा प्रजाते स्वगृहं गतः शुक उवाच हे मदन त्वं शत्रो

कुत्रगतः मदननुवाच अहमद्यहरेसुप्तः ततःपितुरशंकागता सःप्रतिदिनं
 वंजारीमकरोत् ततोवेश्यायाःदासीमदनगृहेनिरंतरंआगच्छेत् शुकोमदनस्त्री
 चरितंनिधारयेत् सदासीखगृहेगत्वावेश्यांकथयेत् यदस्यशुकोजारीकरणं
 भ्रंजति तदास्मान्निधारणंक्रियते ततोऽन्यदिवसेमदनोवेश्यागृहेआगतः
 वेश्यानुवाच तवशुकोऽत्यंतं सुंदरं वक्ति एकदा मम गृहे स्वया स आनेयः अहं
 तंपश्येयं तेन मरणं कुर्या मदननुवाच स्वयादासीद्वारया प्रजाते स आनेयः
 तवदास्याः मस्त्रीशुकं दास्यति ततः स आनेयः तदावेश्यायासोऽक्षुच्यत ततःशु

कस्यपक्षाणिहलेनचित्वातं स्थात्मांशुस्काक्षुरिकाग्रहणार्थेग्रहमध्येआगता य
आतुशुकःसमीपस्थेजलनिःसरणमार्गेप्राविशत्, क्षुरिकां गृहीत्वा बहिर्निर्गता सा
शुकं न पश्येत्, तदा तथा चिंतितं मार्जारैणां यं शुको भक्षितः समीचीनं भूतं तस्मि
न्मार्गे धान्यजलादिनिःकसेत्, तच्छुकस्तत्प्रक्षयेत्, एवमनेकादिवसागताः
तस्यपक्षाणिसमीचीनानि ज्ञानानि तत्तनुद्वयं न कृत्वा वने गतः सावेश्या प्रतिदिनं व
नेन वा निश्चानके गत्वा पूजां कृत्वा पंचमेतद् हे देवित्वं मां ज्ञेयं शरीरेण समुद्धर इति
संप्रोक्ष्य ग्रहमागच्छेत्, एकदा तत्र तेन शुकं न तयोक्तं सर्वं शुकं ततः शुकः प्रच्युत

न्तो देवाः पृथे स्थितेः ततः सा आगत्य पूजां कृत्वाऽकथयत् हे देवित्वं मांसमुद्ध
 र तदा शुको देवीं वार्या उवाच अरे हरमजादी अहं लोकं यं समुद्धरामि त्वयि ग
 हमाया वंचो हस्तकपटादिवर्तते तदा वेत्स्यथा एवं ज्ञानं यत् मम महभागं प्र
 त्यक्षया देवा वाणा कृत्वा इवं सत्यं कथितं तस्माद्देवोक्तं मया क्रियते तर्हि देवी
 वरं मम दरे वेत्स्य उवाच हस्तो संपुटी कृत्य नमस्कारं कृत्वा हे मातः त्वं यत् कथ
 य अहं तत् करिष्यामि शुक उवाच इव गृहादिवस्तु श्चासृणो ज्योतिर्हितं शौरं कृ
 तां श्वेतवस्त्राणि धृत्वा प्राया वंचो हादित्यत्का श्वो दिने मम प्रसादं वारि आग

सतिष्ट अहंत्वांविमानेषुपवेश्मखर्गप्रतिप्रापयिष्यति ततःसाएतत्श्रुत्वासर्वं
सत्यंमत्वासहर्षीसतीश्रुकोक्तं सर्वंरुत्वापटहादिवादित्रेश्चिन्तेसतिप्रसादाग्रेऽ
गत्यदेवोत्रमरुत्स्यप्रवोचत् हेमातःत्वंमांसमुद्धर विमानंचदेहि शुकःप्रसाद
मध्येतश्चरुत्लेतुपविष्टः उवाच हेरंडेनवविमानस्थानेयाधाणाःसंति त्वंता
नृग्रहाण तत्रसत्रशुकःश्लोकमपठत् शवेप्रतिशवंकुर्यादिति लोकेःश्रुत्वा
उपमानंरुत्वाचग्रामाद्दहिर्निष्कासिता॥शवेप्रतिशवंकुर्यादित्यर्थेवेष्याश्रु
कयोःकथाः॥ ६०॥ हत्वानृत्यंपतिप्रवेश्मनुजंगदष्टंदेशंतरेविधिवशाडपि

काऽस्मिन्नात्मा अपुत्रं पतिं समधिगम्य चित्तं प्रविष्टा गच्छेत्तन्मिमांसा यद्दृष्टि लीक
 यमद्यतक्रं १ चंद्रपुरी नगर्यो चंद्रशेखरो राजा राज्यमकरोत् तस्य राज्ञोऽत्यंत
 वैरं कोसंबी नगर्योः कामसेनात्मा सा राज्ञा सहानुभूत तत एकदा प्रस्तावे कोसंबी
 उपरि गत्वाऽत्यंतं संत्रामं कृत्वा चंद्रशेखरेण सा नगरी प्रया तदा अनेकाः मनु
 ष्याः बंदीजनाः बंधनालये पतिताः तेषां मध्ये एकाऽत्यंतं स्वरूपा कस्य चित्तं प्र
 स्फुरत्तस्य पुष्पवती स्त्री बंधनालये पतिता सा चंद्रशेखरेण पदं गृही कृत्वा त
 तः समुद्रः स्वस्त्री शोधितः सन् चंद्रपुरीं गताः तत्र पुन्यं चंद्रशेखरेण राज्ञी सदन

समीपे वाटिका कूपपुष्पादिरचितं पांथानामर्थे सरजसूतो जोजन सामग्री गृत्वा तत्र
वाटिकायां पाकं विधाय जोजनं कृत्वा वटसमीपे सुप्तः तत्रात्मं तनिद्रा आगत्य तातस्य
तदा तस्या इदं मध्यात् बहिर्गमनं कृत्वा सर्पेण सः दृश्यते स निद्रायामतिनिद्रामि
लिता तदा वागाक्षेपविष्टया तया स्त्रिया खभर्ता सुप्तो दृष्टः ततः खभर्तुः समीपे
गमनं समीचीनं इति चिन्ते धत्वा विकला जाता ततो श्लो जोजन वेलायां विषेण यु
क्तमन्त्रं साऽद्यत् तत्काले राजा मत्सुं प्राप नगरमध्ये नयं जानं ततः साधनालंका
रादि गृहीत्वा वाटिकायां वटसमीपे भर्तुः समीपे आगत्य उपविष्ट सती भर्तुरग्रे वा

४२

तीमकरोत् ततस्तया मर्त्यरुपरिषाद्वस्त्रं गृहीत्वा संवीक्षितः तदा सर्पः स्वच्छात्रेण
तः ततोऽत्यंतशोकं कृत्वा तस्मान्स्थानात् परदेशेऽगोकल्पपुरीं गता तत्र वेण्यारु
पंकुत्वा मिथुनपक्षकं हृष्टं कृत्वा स्थिता एकदा तस्याः पुत्रो यः परिणीतमर्त्यः स
कान्नात् पूर्वजातः सः व्यापारार्थं ग्रामेऽगतात्संनमहान् विन्यायार्थं नक्षत्रपा
र्यदे गतः शय्यायामेकी नृतौ उपविष्टो तदा स्त्रियाः सनयोर्दुग्धमागतं वेण्यात्
वाच भवतः कुत्र नियासः का ज्ञातिः किं कुरु लं मातापित्रोर्नमि किं सनुवाच को संवी
नगर्षी निवासो मम रजपूतज्ञातिः कुलमात्तपितृनाम कथितं विवेकेन तसर्वं श्रु

४३

लाडयंमन्पुत्रइतिनिश्चित्यमत्रसि वेत्तानुवाच अद्यममरजोधर्मोवर्त्तते तस्मान्
तंदितीयगृहं गच्छ तदागतः पुत्रेणसहविभचारदोषान्कायाः सकाशात्वेत्ता
याःप्रत्यंतः खसुत्पन्नं तसर्वेऽभ्यासांवेत्तानामप्येकचित्तं ततोऽहं प्रद्यकाष्टम
क्षणंकरेमि सागृहीतागच्छति तैसमयेनद्यानुसर्वाभिः सहवर्त्तमानाकाष्टमक्ष
णार्थेनद्यांगता यदाचितांप्रविष्टातदानद्यामागतेनबहुजलजलवेगोऽवित्तासहि
तासागृहीतागच्छति तसमयेनद्यानुपकंवेगोयालाःगावादिपशून्चारयंति तेषां
मध्यादेकेनगोपालेननद्यांप्रविश्यकेऽगृहीत्वाजीवतीसतीवर्हिर्निःकासिता ततो

५स्यंतरूपवतीं दृष्ट्वा स एहीणीरुत्वा तत्र एकदा प्रमात्रिणीपालक्ष्मीभिः सह सान्
 क्रविक्रयार्थं तद्गंडानि गृहीत्वा ग्रामान्तरे गच्छति तदा तद्गमस्य शशांगवाक्षे उपवि
 ष्ठः शशोऽश्वाः जलपानार्थं सेवकैर्गम्यंते तदा एकोऽश्वो हेयारवं कृत्वा धावन्नभू
 त् तद्भयेन विकलीभूतानां सर्वासांगोपक्ष्मीणां गंडानि भ्रमन्ति तदा सर्वाभिः रो
 दनमारध्वं सास्त्रिताहास्यं करोति ततो गवाक्षस्तेन शशांगतत सर्वे दृष्ट्वा सर्वासा
 ग्रामं प्रपद्यं देवेभ्यो रमाः सर्वाः रोदनं कुर्वन्ति त्वंतु किं हास्यं करोषि तव पात्रमपि भ
 ज्ज्वर्त्तते तत्कारणं कथय ॥ तदा वेत्तुः पर्यङ्कः खवातीं कृत्वा श्लोकमपठत् हत्वा

नृपमिति लम्बापद्येयदीयेतं विपन्नोक्ततिज्ञानुचिन्, अत्रपुष्पवतीशूरप्रियास्य
एनिदर्शनं १ कृत्तेः प्रहारः प्रभवन्ति नित्यमन्नक्षयेक्षुन्परिचुद्धिमिति आ
पसुवैराणिसमुद्भवन्तिः खेषनर्था बहवो भवन्ति २ ततो निर्वेदमधिगम्यत
यसादेहं जहौ ॥ कष्टे कष्टपरंपरे त्पर्थेषुष्पवती कथा ॥ ३ ॥ विद्यया द्विशतं
भनूनं रूपेण दिगुणं युमान्, सहस्रं प्राप्नुयात्, बुधाभागेन बहून् वसु १ मिति
लानगर्ण्ये मदनसेनो राजा जन्मकरोत्, तत्र धत्वारि मिश्राणि वसन्ति एको ब्रा
ह्मणो विद्वान्, विष्णुमदः दीती योरुपवान्, ब्रह्मदासनाया रूती यो बुद्धिवान्

सहस्रदासनामा चतुर्थोभागवान्गुणशंजइतिनामा ते एकदाऽन्योत्पंपरिक्षा
 स्वलोकनार्थं परदेशमगमत् ततः कस्मिन्नगरे गत्वा त्रयोस्ते विष्णुमंडं प्रोचुः
 हे विद्वन्स्वल्पेद्यदिवसस्य व्ययं नुपार्ज्यं कुरु सम्पत् क्रियते मये तु कात्रीणि मि
 त्राणि चारिनुपवेश्य सविद्वान् तन्नगरे प्रविश्य महाधनिनां गृहे गतः तत्र जने
 कपंडिता आगताः सर्वैर्मिलित्वा विद्यो ज्ञहः प्रार्थ्यः तेन प्राघूर्णं केन विदुषा वै
 दिके ज्योतिःशास्त्रादि सर्वविद्यां कुरु शैः सह वेदघोषः कृतः अथ च शास्त्र कुरु
 शैः सह शास्त्रवादः कृतः पौरोहित्यैः सह पुराण चर्या कृता कामनाटकवैदिक

ज्योतिःशास्त्रादिसर्वविद्यांकुशलैः सहस्रतत्र्यर्च्यकृता परं सर्वेषां मध्ये स अधिकः
तत्र धनिभिः प्रादूर्ण कायसुवर्णद्विशतं दत्तं २५० तदुहीत्वा मित्रेभ्यो देयं तदनेन त
द्विवसनिर्वाहः कृतः तस्मात्प्रयागानिर्गताः परेद्युर्मध्याह्ने किञ्चिन्नगरमागतं तत्र धनि
नपविशरूपवतोऽप्येकथितं हेरूपवत्स्वया अद्यद्विवसनिर्वाहः कर्तव्यः क्रियते इत्यु
क्त्वा नगरं प्रविश्य विपलौ गत्वा हृदये स उपविष्टः तसमये तन्नगरस्य ससैन्यो राजा
नगरमध्ये शयनाय निर्गतः कस्मिंश्चित् हृदये रूपवत्तं दृष्ट्वा ससैन्यो राजा मोहं प्रापः
तत्र मयं पुमान् देवता भविष्यति आत्मा कंचिद्विकचानुर्यदि परिक्षार्थं आगतोऽस्ति

१२

एवंज्ञात्वारज्ञारूपवनेतस्यैसुवर्णचतुःशतं दत्तं ४०० तेनतद्गृहीत्वामित्रेभ्योदयं
तदनेनतद्विवसतिर्वाहः कृतः तस्यादामांनिर्गताः अनेद्युर्मध्याङ्गे किञ्चिन्नगरं प्रा
प्यतत्रधारिउपविश्यबुद्धिवतोऽप्येकथितं हे बुधिवन् त्वयाऽद्यदिवसनिर्वाहः कर्त
व्यः क्रियते इत्युक्त्वा तन्नगरं प्रविश्यविपणोगत्वा हृदये बुद्धिवान् स उपविष्टः तत्र
गमहान् श्रेष्ठो वणिक् महाधनी वसती तस्य द्वे स्त्रियो भवतः एकामहती एका सूक्ष्मा
चामहत्याः स्त्रियाः पुत्री नास्ति सूक्ष्मायाः स्त्रियाः पुत्रः आगतः तदा चतुरया सूक्ष्मया
महत्याः कृतसायन्मकायाः सः पुत्रः समर्पितः अयं पुत्रः भवति इत्युक्त्वा स बालको

१२

महत्याऽत्यंतं वदन्तः बालकस्तु ममात्ता महती इति जानाति महत्याः पार्श्वे ज्ञान
नरमणदिकं करोति बहिर्भुषाणां मध्ये अयं पुत्रः कस्या इति विवेको नास्ति तस्मिन्
पुत्रे यंच वार्षिके ज्ञाने सति पितुर्नाशोऽभूत् ततस्तयोः सपत्न्योर्महान् विग्रहोऽभूत् यस्याः
पुत्रस्तस्याः सर्वलक्ष्मीरिति कारणादिग्रहो ज्ञानः महस्यो कथितमयं मत्पुत्रः सुक्ष्मः
याच कथितं नूनं मत्पुत्र इति तत्र गरस्पशतोऽग्रे सर्ववृत्तांतं कथितं हे प्राघूर्णक
त्वं बुद्धिपरं तेनापि विग्रहो न शमितः तं बुद्धिमंतं दृष्ट्वा मनुष्ये सद्यमेत सर्ववृत्तिक
एह स्पष्टतांतं कथितं हे प्राघूर्णकत्वं बुद्धिवान् दृष्ट्वा ते ज्ञानैः अयं विग्रहः कथं

नमिष्यते प्राशुर्लकनवाच मयातयोर्विग्रहः नम्येत ततो जनेः राजाऽग्रे प्राशुर्लक
 स्यवार्त्तिकथिता राजा राजा द्वारे सः आनीतः राजा उवाच हे बुद्धिवन्त्वं इमं वि
 हेनाशयः तदा बुद्धिवान्ते द्वे स्त्रियोः सबकेन आनयिते ततो बुद्धिवान् राजाऽग्रे
 कांचिद्दुःप्रवार्त्तिकृत्वा तयोः स्त्रियोः अग्रे कथितं हे सयः नौ स्त्रियोः अहं अस्य पुत्र
 स्य भागं कृत्वा युवयोर्ददामि ततो विश्वकर्मणो गृह्णात करवृत्तं आनयि ततः स्त्रि
 योरग्रे बालकं प्रतिशप्य मस्य कोपरि करवृत्तं मुक्त्वा बुद्धिवान् स्त्रियोः प्रतिशप्य
 मुक्त्वा अस्य बालस्य दिवा गोमया क्रियेते युवाभ्यां मर्षे महत्सा कथितं सम्पत्कृत्वं कृ

रु तदासुक्ष्मयाज्ञानं ममपुत्रः केनाप्युपायेन जीवेत्सनुपायः समीचीन इति विचार्य
तया कथितं अयं पुत्रो मम तास्ति महत्याः पुत्रः तदाससनेन राज्ञा ज्ञानं योऽयं पुत्रः सु
क्ष्मायाः नूनमेवास्ति पश्चात्त राज्ञा धनादिकं सर्वं वस्तु सुक्ष्माये दत्तं महत्सै नुदर एव
एमात्रं ददेत् ततः ससभो राजा बुद्धिवंतं च मन्त्रं अत्यंत हर्षं प्राप्त्वा तस्यै सुवर्णस
हस्रं १००० दत्तवान् बुद्धिवता तद्दृष्ट्वा मित्रेभ्यो देयं तद्वनेन तद्विवसनिर्वाहः क
तः तस्याः प्राप्ता निर्गता अपरेद्युर्मध्याङ्के किञ्चिन्नगरं प्राप्य तत्र क्षरिण्यपविशन्ना
पवतोऽग्रे कथितं हेमापवत्त्वया अद्य दिवसनिर्वाहः कर्तव्यः क्रियते इत्युक्त्वा

६४

तत्रगरं प्रविश्य विपणोगत्वा कस्मिंश्चित् हृदयः भागवान् उपविष्टः तत्र मयेतन्न
गरस्य राजा मृत्युप्राप्तः तस्य संतानं नास्ति तदा राज्ञः प्रधानात्प्रसृतज्ञानधंतो हस्ति
नीसशोभां कृत्वा सुवर्णकलशं सज्जलं सपुष्पं ससुवर्णं तस्यात्प्रदुः ततो हस्तिनी वि
पणोचलिता सती हृदये उपविष्टस्य प्रादूर्णकस्य भागवतः पुरुषस्य मस्तकौपरि सुव
र्णकलशं कलं पुष्पाणि च प्रसृजन् यदहं दुंदुभ्यादिके वादिने सति ततः सर्वे प्र
धानाः राज्यासने तं उपवेशयामास ततो बुद्धिवता राज्ञा स्वमित्राणि राजद्वारे नि
जपार्थे आनितानि तेषां प्राधान्यं समर्पितवान् तत्र श्लोकः प्रपठत् ॥ विद्यया हि

॥ ६४ ॥

शतं नूनमिति ॥ भाष्यादधिकं किं चिन्न इत्यर्थकथा ॥ ६२ ॥ विदंति रुदयं संज्ञामा
त्रेणमंतिमालिनः मन्मयोगोलकौ वीक्ष्य दानंदते स्म रूपतिः १ सारणग्रामे कश्चिन्न
हाम्स्वीद्विजसत्पत्रोक्तः हेनाथग्रहस्थित्यर्थं राजसेवां वा पौरयाज्यां कुरु तं निर्वो
पारः कथं निष्सि तन्नश्रुत्वा सोऽवदत् देप्रियेऽहं मूर्खोऽस्मि कथं न्यसेवां करोमि त
न्नश्रुत्वापन्ना मन्मयोगोलकौ दत्त्वा त्वमिमां गृहीत्वा धारणार्थं सन्नामासी नं भोजं दर्श
येति भर्त्रा श्रुत्वा तथा कृते भोजे न तस्मै स पादलक्षं सुवर्णं दत्तं तन्न दृष्ट्वा सदस्तेऽपि दि
त्तेरुक्तं हे शत्रु मूर्खो य एतावद्वनंदत्तं तव का गुणज्ञता इति श्रुत्वा भोजे न अभ्राणि भो

॥२५॥

पंडिताः अनेन एकं गोलकं दर्शयतां हं एतच्च लोमुखीऽस्मि ॥ द्वितीयं दर्शयतां च त्व
मपि यदि न प्रयच्छसि तदा गोलकं तुल्यः स्वमसि ॥ इति मया ज्ञात्वा एतस्मै धनं दत्तं ॥ ततः स
र्वचक्रताः ॥ इति ज्ञानविषये प्रोजकथा ॥ ३ ॥ अमेधा विना मेकमपि प्रभुतां न र्थान् स्पृशे
द्वाक्यमनाकुलानां आसांति स्मरणं रमणो न वेद्य मेवं वदन् तत्रितयं जगाम १ दिक्षी
पुरेडुर्गतिभाजां प्रवयसां त्रयाणां पुंसां नारायणी वैष्णवी पार्वती संज्ञाः परगृहं कर्मि
रुतस्वनिर्वीहास्त्रिप्रियावन्तुः ताडः स्वदग्धाः देहत्यागाय एकीभूताः हिमालयं
गतास्तद्दशापुरुषैः वृष्टाः सुष्माकं कोऽपिलाय इति ततस्ताः पृथक्पृथक् मेपतिः

२५

मि

पंडितोभ्यादितिकामः इत्येकया उक्तं यतः पंडितसरसीगोवडीमुद्रमनमंहेसुह
य आलेखईबोलाविएमाणकआविजायः १ क्षीतीयाउवाच ममपतिःसधनो
ऽस्त्वितिकामः यतः वंशविलासविनोदहितविद्याविनयविवेकवेषवडुपणवा
तडीधनविएंनलंनएक १ भाणिनोगपुलपणमलीभूमिभुडवायसुजबलभो
आणभावतुंनमघरिललिपसाय २ ततस्ततीयाप्राह रूपवान्मेपतिरस्त्विति
कामः यतः पहिलुंमाणसदीसलं बीजोमाणसवयणत्रीजंमाणसबोललं चोथो
माणसकवण १ इति कामन्याताः देहंजडुः तदवसरे श्रीकंडनामाप्रवयाः द

॥५५॥

॥२६॥

रिद्रु कश्चित् देहत्यागय समागतो द्विजस्तद्वचः श्रुत्वा एतास्त्रिस्तोऽपि मम नार्थो न वेद्यु रि
तिकामेन देहं जहौ ततः प्रार्थितं पांडित्यं धनित्वं सौभाग्यं च लब्धं ॥ इति पांडित्यवचने श्री
कंठदिकथा ॥ २६ ॥ आरुंधवित्वाऽपि निजार्थमेके विनाशयंति प्रसन्नं विवर्णः च मृ
ष्टयं न स ह विद्विद्या न शकं यथा हास्यमियाय मैत्रं १ हरिश्च लयामेऽधीत तर्कज्यो
तिवत्या करणवैद्यविद्या श्रुत्वा रो द्विजाः परस्परं सुहृदो धनार्जनाय अभ्यदेकं च लिताः
कापि पतने तस्त्रिंशः तत्र क्रमेण घृता नयन वृषधारणान्नपाचनशकानयन कर्म
सुप्रवृत्ताः तत्र तार्किको घृतमादाय आगच्छ न मार्गेऽचित यत् पात्रा धारे घृतं वा घृता धा

२६

रेपावमितिपरिक्षां कुर्वन्तेन पात्रमोद्यतं तद्दृत्तं नूम्नो न्यपतत्, ततो द्वितीयो ज्योतिषिके
वृषभेषु रणलोभेन हरंगतेषु ससुतञ्चारणाय प्रवृत्तस्तान् पश्यन् अंधं मंदं मध्यलोचनं
सुलोचनं वाऽयनक्षत्रं चरं खिरं द्विस्वभावं बालगं इति विचारं कुर्वन् यावच्चिरयनिताव
दृयभाः हरतरंगताश्चोरे हस्ताश्च ततस्तृतीयो वैयाकरणः पाकं कुर्वन् कलकलमि
तिस्वीचडिकात्राहं श्रुत्वा अयं ग्राह्यः केन सूत्रेण सीधतिति चिरंदधो तावत्स्वीचडी
काश्वा ततश्चतुर्थो वैद्यः शाक्यं गतो विपलोकमनुरं प्राफलकृष्णं डकं कर्कटीसर्प
पादिशकविशेषान् पश्यन् तेषु वातादिदोषसंभावयन्, त्रिंबोवातहरः कलौ सुरत

३११

रुविरिव इत्यादि बहू गुणान् स्मृत्वा शाकार्थनिबन्धपत्राणां दाय-प्रागतः। एवमधीतशास्त्रा-
 अपिलोकव्यवहारविकलाश्वत्वारसेऽनर्थमाजो बभूवुः। इतिलोकव्यवहारवैकल्ये
 वस्तुं विप्राणं कथा।। ३४।। छिद्राणि नीरंध्रजडत्वनाजः प्रकाशयंति स्वयमेव मूर्खा
 यथाऽब्रवीलोकपुरःकरं भंभुक्तं दिजन्मौकसिधावकस्य १ धनसारग्रायेभरटको
 नामकश्चिद्द्विजो दुर्भिक्षे मिशार्थमटनूरजकगृहे सायं दत्तं करं भंभुभुजे एकदा
 विदेशंगतो दैववशात् नरचंद्रभूपस्य पुरोहितो जातः सराज्ञा समंजसं वाञ्छसमंजसं त-
 कृतं प्रमाणं मन्यते स्म तत्र विप्रो गोविंद इति नाम दधौ यतः गंतव्यं नगरं ते विज्ञानश-

तानि शिक्षितव्यानि नरपतिशतं च सेव्यं स्थानान्तरे तानि भाषात्रि १ कदाचित्तत्रपुरेऽति
कलाप्रवीणो नरः समागतोऽनेकवैद्यैः राजानं रंजयन् किमपि न प्राप तदा जनैरुक्तं अयं रा
जापुरोहिताधीनः तेन कारणेन त्वं इदं जनं कुरु तत्प्रेरितो राजा तव धनं ददास्यति तत्श्रुत्वा
नरः तद्गृहं गत्वा शिववेद्यं पुरोहितायेन नर्तं तं शिवमक्तं पुरोहितं मत्वा तन्मनसु
द्येन टोऽहं प्ररटकचरितं प्रवरकामी निश्रुत्वा ब्राह्मणचिंतयेत् असौ पापो रजकग
हभुक्तं करं मावदहति अवसरं गायत्रं कथं दत्त्वा शिवं तं वसर्जयत् ततो द्विती
येऽकित्तलीयेऽकिचिन्मनसैव नृत्ये कृते भणिते च सति धनं दत्त्वा तस्मिन् गतेऽप्रयं म
मैशः प्रसहमिदं करिष्यतीति मया भरटकेन स्फुटं तथा वक्तव्यं यथा पुनर्न आया

नातिनिश्चित्यनशगमकांक्षितस्त्वो सोऽपिनृत्पनृपुनः अरु कचरित्रं प्रवरकामीति
 जगो तत्तुश्रुत्वा मुखीशजः सर्वेषां एव तां रे पापिनृत्वं किं कथयिष्यसि यथेच्छं ब्रू-
 हि मया तत्तु-आकर्ण्य शशापुशेहितं त्वं इति शतवारं रजक गृहे करं भो नृकः तत्तु-
 श्रुत्वा सभ्याः हाहा एतं धिक-अनेन पापिना ब्राह्मणेन वयमुच्छिष्टा रुताः तत्तु-आ-
 कर्ण्य शशापुशेहितं त्वं इति रुत्प-अतिविडं भयुशनिष्कासितः ॥ इति पूर्व चरिते न-
 ररु कविप्रकथा ॥ ६६ ॥ नहि मे पर्वताभारः न मे भारश्च सागरः रुतघ्राश्च महा-
 भारः नारः विश्वासघातकाः १ इति नृमिवचनं विप्रः यशुभ्योऽप्यधमानशंस्ता-
 नु शैर्मन्त्रेनैव यशेपकारः संमानितो व्याधकपिसर्पेन शनू-अपे शपत् ॥ तैऽपितं

द्विजिके नीतोद्विजः खर्णरुताहिडुःखं १ कश्चित्तरिदोद्विजो निक्षार्थं भ्रमन् वनंगतः
कूपेपतितान्वाघ्रकपिपर्यग्नश्चपश्चत् तेऽपितं दृष्ट्वा ऊचुः हेरुया लोखं अस्मा
नूविपतेरुद्धर यतः विहंतं जो अत्र लंबई आवेपडि अं अजो समुद्धर ई सरणाग
अं अररकर इति सुते सु अलं कि आयुहिवी १ तत् श्रुत्वा ते न दृष्ट्या समुद्धरेण द्विजेन
रत्वा रुत्वा त्रयः समुद्धरास्ते ऊचुः एनं रुतं घं खर्णकारं त्वं मा समुद्धर इति निवारितो
ऽपितमुद्धतवान् श्लो० कस्यादेशात् क्षययति तमः सप्तसप्तिः प्रजां वा अभ्यर्षितेन
वज्रलमुचः केन वा वृष्टिहेतोः ह्यायं कर्तुं पथिविदपिनामं जलिः केन बध्ना जात्यै वैते पर
हितविधौ साधवो बध्ना कक्षाः १ अक्ष अग्निं संपद अ सिधार वेत्ता वनिता सलिल

सुभार एनोनविकीजिएवीसाससोएवरसंशहिसहवास २ एवंभूतेरुतप्रेऽपिख
 र्णकारेरुयारुनातेःसविप्रःप्रत्युपकारार्थंकादंभरीपुरीनीतः पुरीसमीपेगत्वाया
 ध्रुएकिंचित्तराजपुत्रंहत्वातदाभरणवस्त्राणिदिजायदात्याऽनृणीवनांगतः ततोवा
 नरेणापिमानाविधफलपुष्पाणीदत्तानिमानितश्च ततःखर्णकारेणापिखरुहंभीतो
 विप्रसस्मे खर्णकारयथाप्रदत्तानिआभरणानिविक्रयार्थंदर्शयामासतेनदृष्ट्वाहृत
 स्यराजपुत्रस्यइमानीतिज्ञात्वाश्लोऽप्येकथितं ततोराजाऽपिअसौपापःपुत्रहंतेतिज्ञा
 त्वापुत्राभरणानिविलोक्यतद्वधार्थंखननान्आदिदेशतेर्दृष्टं वधावधस्थानंभीतं
 द्विजंसयोदृष्ट्वातन्मोक्षोपायंविचार्य राजपुत्रीदृष्टानागमंत्रबलेनतस्याःमुखेऽती

लीःसर्पोऽवदत्, असौबद्धोद्विजोएनांपाणिनास्यशतितदानिर्विषयाइयेजीवतितथाऊ
नेसतिसाप्रप्रजीवामुनल्लो तदारजाचमःकृतः ततःसर्पतःसर्वेपूर्ववृत्तंतंश्रुत्वाहत्सर्व
खेखर्णकारंदेशान्निष्कासितवान्, दिनायधनंदत्तवान्॥इतिरुमप्रविषयेसुवर्णकाम
कथा॥६॥ देवदानवपिनृमानवादिभ्योऽपिदेवंबलवत्तरं नक्तंच श्लो० वेदेहीदयितेऽपि
दुष्टदयःपार्थेपनर्थप्रदोजीमूतेऽपियथोचितभवतिःकलेऽपिकलेऽपः श्रीमोश्रीम
सुतापतावपिहरिश्रंऽपिशेऽशयःशुकेऽपिश्रितविक्रमाहत्तविधिर्यस्यकेमीधयं १
पुंसांफलंतिभाषानिनदेवानचपार्थिवाः यदन्पस्मैददौराजाकृष्णंउंचेतरोऽग्रहीत्
२ केनचिद्ज्ञादेवममथाकरिष्यामीतिमन्मामेनद्वौविप्रोपूजयित्वाऽप्रमाणादि

॥६॥

॥६॥

॥१००॥

कंतु ल्पंदत्वा एकस्मै सुवर्णरत्नवस्त्रादिपूर्णां कृष्णांडं अधिकं ददौ सत लौगनौ एकेन
विषलौगत्वा तत्फलं विक्रीतां परे एदि जेन शाकार्ये गतेन देवात्त देवफलं गृहीत्वा गृह
मागत्या तत्तु ल्पि नत्ति नावत्त न्मध्यतः सुवर्णदिकं दृष्टुं ज्ञाते राज्ञा अंतरः कृतः
परं भाग्याधीनात्वात् मया तत्फलं लब्धं दि जानरे द्वा दपि आशीर्वा दार्थे राजद्वारे ग
तौ यस्मै फलं दत्तं स तु तद्वयम् एव शशा दृष्टुः परस्तु वस्त्रा लंका शंडं वरयुक्तो
दृष्टाः ॥ ततस्तद्वत्तानं नयोः एष्टान्नयोऽपि देवं बलीयो मेने ॥ इति भाग्यविषये
विप्रकथा ॥ ॥ ईदं ॥ ॥ संवत् १२१० रावृर्षे श्री-आखीन मासे कृत्तयक्षे सप्तम्या
यां नृगुवासरे ॥ लिखितं ब्राह्मण-अंवाशमेण लिखितं संहस्र ॥

॥ १०० ॥

॥ अथ रत्नाकरग्रंथासुकाश्चित्कथालिखितारसासामनुक्रमणिकालिख्यते ॥

१ धनेप्राप्तेऽपि भाग्यविनाभोगोनतदर्थेऽद्वयकथा ॥१॥

२ प्रतीहारेणमार्जोरोऽवचित्तदर्थेदंडिकथा ॥२॥

३ कलिविरुद्धैश्चाचरणेषुधिष्टिरकथा ॥३॥

४ चक्षुषणक्षणेनस्त्रीनाशयतितदर्थेस्त्रीवरितकथा ॥४॥

५ सुलेनवैरग्रहणं गृहीतं स्त्रिया तदर्थे कथा ॥५॥

६ परस्मैयापंनचित्तनीयं तदर्थे विनीता कथा ॥६॥

७ सुलटास्त्रियाः स्वच्छिन्नासायाः क्षुण्णनिवारितं ॥७॥

८ दानप्रस्तावेनोजरान्नकथा ॥८॥

९ पतिव्रतयास्त्रियाजारान्नेद्योप्रक्षिप्यस्त्रीलेरक्षि ॥९॥

१० युधिष्टिरकथावनवासकथा ॥१०॥

११ ज्योपदीसस्यः कालेऽप्राप्तः फलितस्तदर्थे युधिष्टिरकथा ॥११॥

- ४ परस्परं मर्मण उक्तेन विनाशस्तदर्थे कथा ॥१२॥
- ४ कलिचरिते नीतिप्रवृत्तौ भूधरद्विजोडः स्वभूत्कथा ॥१३॥
- ४ मूर्खेण स्वमस्तकं च यमश्रंगयोर्निक्षिप्तं कथा ॥१४॥
- ४ अहंकारी स्वस्याप्येषां चानर्थं करोति वदुद्विज ॥१५॥
- १० शणकतैलिकेन दशयापडितो जितस्तकथा ॥१६॥
- १० मानकारणं धनं इत्यर्थे शमकथा ॥१७॥
- १० वैश्यासंगस्याप्यइत्यर्थे कालिदासकथा ॥१८॥
- ११ मूर्खत्वशोचिकभागमजानतोद्विजद्वयस्य ॥१९॥
- १२ अतिलोभे विनाशस्तकथा ॥२०॥
- १२ स्त्रीचरिते भर्तृहरिशतः कथा ॥२१॥
- १२ दाने प्रसरि नृपकथा ॥२२॥
- १२ विद्यातो बुद्धिर्वरं इति प्रतिप्रस्तावे पंचविप्रकथा ॥२३॥
- १२ प्रीतिभंगेषु भः प्रीतिर्नेति सर्पद्विजकथा ॥२४॥

- १३ अतिलोभादाहयितवेशाकथा॥२५॥
- १३ दंभनिरूपणोद्यतांधदिजकथा॥२६॥
- १४ स्वजातिवध्नकथा॥२७॥
- १४ ससंगेसर्वेशुभमिति मित्रदत्तश्रेष्ठिनः कथा॥२८॥
- १५ साहसेसत्वतोविक्रमस्यशत्रुर्वैतालः सेवकः कथा॥२९॥
- १५ भाग्यासुंसांअसंजायमण्यस्त्रीतिकालिदासोत्पत्तिः कथा॥३०॥
- १६ भोजश्रेष्ठोरब्राणायधनंदत्वाचौर्यममोचयत् कथा॥३१॥
- १६ मतिविषयेवसुदत्तश्रेष्ठिकथा॥३२॥
- १७ ऋमित्रसेवायांहंसघ्नकथा॥३३॥
- १७ कलटास्त्रीबुध्याजारोअदोषोरुतवतीतिस्त्रीचरितकथा॥३४॥
- १८ वृत्तिविषयेप्रधानपुत्राः कथा॥३५॥
- १८ अपत्यचरितैःपितृदोषोज्ञायतेनदयेभाधवविप्रकथा॥३६॥
- १९ स्त्रीयःशक्तिविषयेकथा॥३७॥
- १९ स्त्रीचरितेमहेशविप्रकथा॥३८॥

- १२ लोनादनर्थो गमेरुहप्रविप्रकथा ॥ ३२ ॥
- २० धनविषये चंदनस्त्रियाः भगिन्या आदर्शकथा ॥ ४० ॥
- २० उपरुतोऽर्जेनः सुनस्तुलानैतिहृदर्थे खानचौरकथा ॥ ४१ ॥
- २० नमूखीहितकारकवदस्यर्थे वानरकथा ॥ ४२ ॥
- २१ पंडितोऽपि वरं शत्रुरित्यर्थे चौरकथा ॥ ४३ ॥
- २१ पितृयो मुंजः सेवकप्रतिभोजवधस्याज्ञादत्तवान् कथा ॥ ४४ ॥
- २२ भाग्ये सत्यस्वपातकथा ॥ ४५ ॥
- २२ स्त्रीचरिते मुखे द्विजस्य अमविद्यापठितस्य कथा ॥ ४६ ॥
- २३ विक्रमादित्यश्चतुः कथानकेन आवादिनी कन्यायाः कथा
- २३ मौनं प्रकाशां चित्रवाशयदत्तवान् तदर्थे वनसः कथाः
- २४ विक्रमेण नुकोऽवादिन्याः दीयः प्रसुतरमहादित्येका कथा ॥ ४६ ॥
- २४ विप्रक्रमेणोक्तमवादिन्याः कुंडलं नरमहादिति द्वितीया कथा ॥ ४७ ॥
- २४ विक्रमेणोक्तोऽवादिन्याः केहारः प्रसुतरमहादिति च कथा ॥ ४८ ॥
- २४ विक्रमेणोक्तोऽवादिन्याः कंचुकः प्रसुतरमहादिति च कथा ॥ ४९ ॥

- २६ द्वायुष्पोद्दयादेवप्रथमसिद्धिरित्यर्थे चंद्रश्रेणिकथायणे।
 २६ परजोहाखानेखश्रुवधकथा॥५१॥
 २७ स्त्रीचरितेविक्रमकथा॥५२॥
 २७ मनुचितकार्यकरणेखानरासप्तकथा॥५३॥
 २७ आममस्तकानांअविष्वासेसिंहकथा॥५४॥
 २८ मज्जरेणकपटेनमूषकानक्षितासप्त॥५५॥
 २८ जीवन्नशेभद्रानानियन्नेदित्यर्थेभानोःकथा॥५६॥
 २९ सर्वसंग्रहःकर्तव्यइत्यर्थेकनिश्चयःस्त्रियःकथा॥५७॥
 ३० स्त्रीषुगुह्यंनकर्तव्यमित्यर्थेगरुडसर्पयोःकथा॥५८॥
 ३१ नीचाश्रयानकर्तव्यइत्यर्थेअजाहस्तिनोःकथा॥५९॥
 ३१ शत्रुप्रतिशत्रुंक्रुर्थादित्यर्थेवेत्तुणाशुकयोःकथा॥६०॥
 ३२ कष्टेकष्टपरंपरेत्यर्थेपुष्पवतीकथा॥६१॥
 ३३ भाषादधिकंकिंचिन्नइत्यर्थेकथा॥६२॥
 ३४ दानविषयेभोजकथा॥६३॥

३३ यंदिनवचनेश्रीकंठविप्रकथा॥६४॥
३५ लोकमयहारवैकल्पेचतुर्णोविप्राणोकथा॥६५॥
३५ मूर्खचरितेभरटकविप्रकथा॥६६॥
३६ कृतज्ञविषयेसुवर्णकारकथा॥६७॥
३६ भाग्यविषयेविप्रकथा॥६८॥
॥ अनुक्रमणिकाकृता ॥ श्रीवल्लभाधिसायनमः ॥

वेदभूतप्रदाचार्यपंचमद्युषाहृद्गुह्यलालशर्मण
प्राचिन